

Kırsalda Aile Çalışmaları Programı

final raporu

**Şubat 2021 - Ağustos 2021
(Pilot Çalışma)**

KODPA

Köy Okulları Değişim Ağı

**KIRSALDA AİLE ÇALIŞMALARI PROGRAMI
(PİLOT ÇALIŞMA)**

**Final Raporu
Şubat 2021-Ağustos 2021**

Ağustos 2021

Emeği Geçenler

Program Ekibi

Cavit Yeşildağ

Hatice Azin

Nur Akdemir

Öykü Kocaman

Rapor Yazım

İrem Güneş

Özcan Garan

İzleme Değerlendirme Uzmanları

İrem Güneş

Özcan Garan

Sosyal Etki Yöneticisi

Arzu şahin

Redaksiyon

Burcu Borhan

Oytun Elamaz

Menekşe Canatan

İÇİNDEKİLER

KIRSALDA AİLE ÇALIŞMALARI PROGRAMI HAKKINDA	5
Projenin Gerekçesi	5
Projenin Genel Amacı	5
Projenin Özel Amacı	5
Projenin Hedef Kitlesi	5
Projenin Eğitim Faaliyetleri	5
Eğitimlerin Konu Başlıkları:	6
Çocuğu Desteklemenin İlk Adımı: Çocuğa Değerli Olduğunu Hissettirmek	6
Geçiş Dönemleri: Pandemi Süreci İçinde Ebeveynler Çocuklarını Nasıl Destekleyebilir?	6
Pozitif/Olumlu Disiplin Nedir? Aileler Bunu Nasıl Yapabilirler?	6
Projede Eğitim Süreci ve Sonrası:	6
Eğitimlerin İzleme Süreçleri:	7
EĞİTİM FAALİYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	7
Telekonferans Eğitim Yöntemi	7
Birinci Grup Telekonferans Eğitimleri	7
İkinci Grup Telekonferans Eğitimleri	8
Üçüncü Grup Telekonferans Eğitimleri	10
Dördüncü Grup Telekonferans Eğitimleri	11
Beşinci Grup Telekonferans Eğitimleri	12
Altıncı Grup Telekonferans Eğitimleri	13
Yedinci Grup Telekonferans Eğitimleri	14
Sekizinci Grup Telekonferans Eğitimleri	16
Dokuzuncu Grup Telekonferans Eğitimleri	18
Onuncu Grup Telekonferans Eğitimleri	19
On Birinci Grup Telekonferans Eğitimleri	20
On İkinci Grup Telekonferans Eğitimleri	22
On Üçüncü Grup Telekonferans Eğitimleri	23
Çevrim İçi Eğitim Yöntemi	25
Birinci Grup Çevrim İçi Eğitimler	25

İkinci Grup Çevrim İçi Eğitimler	27
Üçüncü Grup Çevrim İçi Eğitimler	28
GENEL DEĞERLENDİRME	30
Odak Grup Görüşmelerinin Tasarımı	30
Ebeveyn Görüşmelerinin Değerlendirilmesi	34
Eğitimlerin Ebeveyn-Çocuk İletişimine Katkıları	35
Çocukların Olumsuz Davranışları Karşısında Ebeveyn Davranışlarında Gelişme	36
Ebeveynlerin Çocuklarına Karşı İlgi ve Sevgi Gösterme Deneyimleri	36
Uyku ve Beslenme Düzeni Konusundaki Paylaşımlar	37
Karar Alma Süreçlerine Çocukların Katılımı	38
Çocuklara Sorumluluk Bilinci Kazandırılması	39
Pandemi Sürecini Kolaylaştırmak	39
Ek Değerlendirmeler	40
Öğretmen Görüşmelerinin Değerlendirilmesi	40
Eğitimin Oluşturduğu Farkındalık ve Yargılar	41
İlgi ve İletişim Bağlamında Eğitimlerle Yenilenen Tutumlar	42
Eğitimler Sayesinde Kazanılan Yakınlaşma ve Empati	43
Eğitim Sürecinin Yansımaları	45
Eğitimle Kazanılan Sorumluluk Bilinci	46
Uyku ve Beslenme Düzeninin Değerlendirilmesi	47
Pandemi Sürecinde Çocuklar ve Bilgilendirme	48
Karar Alma Süreçlerinde Çocuklar	49
Ailecek Vakit Geçirme	50
Ek Görüşler ve Öneriler	51
Son Değerlendirme	52

KIRSALDA AİLE ÇALIŞMALARI PROGRAMI HAKKINDA

1.1. Projenin Gerekçesi

Dünya Bankası (2010) tarafından yapılan bir araştırmada Türkiye’de eğitimdeki fırsat eşitsizliğinin gelir farkından sonra en büyük belirleyicisi çocukların kır ya da kentte öğrenim görmesi olarak belirleniyor. Bu da Türkiye’de halen kır ve kent arasında eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmadığına işaret ediyor. Çocuğun psikomotor, bilişsel, duygusal, sosyal ve dil özelliklerinin gelişmesinde belirleyici bir rol oynayan aileler, kırsalda eğitimin niteliğini arttırmak için değişimin en büyük paydaşlarından birini oluştururlar. Bu noktada ailelerin çocukların okuldaki eğitimlerine katılması, çocuklarının eğitiminde velinin rolü ve okul-aile iş birliğiyle çocuğun okulda artan başarısı gibi konuları ele alan aile eğitimleri aracılığıyla bilgilendirilmeleri onlara farkındalık kazandırır. Bu açılardan çocuğun ailesiyle olan ilişkisinin güçlenmesinde ve öğrenme sürecinin okul-öğretmen dışında da devam edebilmesinde aile eğitimlerinin rolü çok büyüktür.

1.2. Projenin Genel Amacı

Eğitim buluşmaları yoluyla kırsalda yaşayan ebeveynlerin hem bireysel hem de aile içi konularda güçlenmeleri ve çocuklarının sosyal, duygusal ve zihinsel gelişim süreçlerinin desteklenmesi amaçlanmaktadır.

1.3. Projenin Özel Amacı

Aile içi iletişimi desteklemek, ailelerin kendi kaynaklarını en iyi şekilde kullanmasını sağlamak, ebeveynlere çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili konularda farkındalık kazandırarak ebeveyn-çocuk ilişkisini güçlendirmek ve bu ilişkiye destek olmaktır.

1.4. Projenin Hedef Kitlesi

Projenin hedef kitlesi, ailede çocuk bakımını üstlenen bireyler olarak anneler, babalar ve akrabalarıdır.

1.5. Projenin Eğitim Faaliyetleri

KODA (Köy Okulları Değişim Ağı) tarafından çocukların bakımından sorumlu bireyler ve ebeveynler için hazırlanan "Kırsalda Aile Çalışmaları Programı" eğitimlerine Şubat 2021’de başlandı. Bu eğitimlerde; 1) aile bireyleri arasındaki iletişimi, 2) ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkiyi ve 3) okul-aile arasındaki iletişimi güçlendirmek hedeflendi. Kırsal bölgelerde

bulunan ilgili tüm paydaşlara ulaşılacak istendiği için COVID-19 pandemisi nedeniyle eğitimler telekonferans ve çevrim içi yöntemler yoluyla gerçekleştirildi.

1.6. Eğitimlerin Konu Başlıkları:

Eğitimler üç haftada tamamlanacak şekilde üç farklı modülde hazırlandı.

1.6.1. Çocuğu Desteklemenin İlk Adımı: Çocuğa Değerli Olduğunu Hissettirmek

Programın ilk haftasının eğitim içeriği çocukların ebeveynleri tarafından ilgi ve sevgi görmelerinin önemine dair bir eğitim içeriği olarak hazırlandı. Okul öncesi dönemden başlayarak çocukların her yaşta aileleri tarafından sevgi, ilgi ve destek görmelerinin önemi vurgulanıyor.

1.6.2. Geçiş Dönemleri: Pandemi Süreci İçinde Ebeveynler Çocuklarını Nasıl Destekleyebilir?

Programın ikinci oturumunda pandemi sırasında ve sonrasında yeni döneme alışırken çocukların yaşayabilecekleri zorluklara değiniliyor. Ebeveynlerin çocukları nasıl desteklemeleri gerektiğine vurgu yapılıyor.

1.6.3. Pozitif/Olumlu Disiplin Nedir? Aileler Bunu Nasıl Yapabilirler?

Programın üçüncü oturumunda ebeveynlere çocuklarının davranışlarında olumlu bir yöntemle nasıl değişiklik yapabileceklerine dair eğitim veriliyor. Eğitim esnasında ebeveynler dinlenip bilgi ve tecrübe paylaşımında bulunuluyor.

1.7. Projede Eğitim Süreci ve Sonrası:

Eğitim süreci kapsamında öncelikle eğitim grupları oluşturuluyor. Grup katılımcıları telefonla aranarak eğitim günü, saati ve eğitimin içeriğine ilişkin kısaca bilgilendiriliyor. Eğitimler şöyle bir plan çerçevesinde sürdürülmektedir: Birinci bölüm 15 dakika sürmekte olup tanışma-kaynaşma faaliyetlerini kapsar. İkinci bölüm de 15 dakika sürmekte olup ilgili eğitim içeriği katılımcılarla paylaşılır. Son bölüm olan üçüncü bölüm ise 30 dakika sürmekte olup paylaşım zamanı başlığında deneyim paylaşımlarına ve soru cevap kısmına yer verilir.

1.8. Eğitimlerin İzleme Süreçleri:

Eğitim sonrası WhatsApp uygulaması üzerinden görsel metin, ses kaydı ve özet paylaşımı yapılıyor. Gruplarla 3 modül tamamlandıktan sonra katılımcılara geri bildirim aramaları yapılır ve eğitim konularının yer aldığı bir el kitapçığı paylaşılır.

2. EĞİTİM FAALİYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Projedeki eğitimler iki farklı yöntemle gerçekleştirildi: Telekonferans Yöntemi ve Çevrim İçi Yöntem. Yapılan 16 eğitimin 13'ü telekonferans yöntemi kullanılarak tasarlandı. Bu bağlamda proje ekibi; eğitmeni, ebeveynleri ve öğretmenleri telefonla arayarak bir arama zinciri oluşturmuş ve bir saatlik eğitimler bu şekilde verilmiştir. Telekonferans yöntemi özellikle pandemi döneminde kırsalda yaşayan ailelerin internete erişimlerinin kısıtlı olması nedeniyle geliştirildi. Kırsalda yaşamalarına rağmen internete erişim noktasında sıkıntı yaşamayan aileler için de aynı yöntem benimsenerek 3 eğitim çevrim içi olacak şekilde tasarlandı. Yine bu bağlamda proje ekibi Zoom uygulaması üzerinden eğitmen, ebeveyn ve öğretmenlere ulaşarak eğitimlerin uzaktan gerçekleşmesini sağladı.

2.1. Telekonferans Eğitim Yöntemi

Projedeki eğitimlerin ağırlıklı bir bölümü telekonferans yöntemiyle gerçekleştirildi. Yöntemin avantajlarının yanı sıra bazı dezavantajları olduğu da gözlemlendi. Kırsalda yaşayan ailelerin internete erişimlerinin kısıtlı olması ve pandemi koşullarında ailelere yüz yüze ulaşmanın imkânsız hale gelmesi nedeniyle zorunlu olarak başvurulmuş telekonferans yöntemi telefon şebekelerinin çekmemesi ve ortam seslerinin eğitim esnasında rahatsızlık yaratması gibi teknik dezavantajlara sahipti. Buna rağmen geri bildirim süreçlerinden anlaşıldığı kadarıyla katılımcıların eğitimlerden oldukça memnun kaldığı tespit edildi. Aşağıda bu yöntemle yapılan eğitimlerin ayrıntıları ve değerlendirmeleri yer alıyor.

2.1.1. Birinci Grup Telekonferans Eğitimleri

Telekonferans eğitimlerinde 1. Grup Eğitimler 2021 yılının 25 Mart, 1 Nisan ve 8 Nisan tarihlerinde gerçekleştirildi. Katılımcılar Hakkari, Rize, Bursa, İzmir ve Tekirdağ gibi Türkiye'nin farklı coğrafyalarından eğitimlere katılım gösterdiler. Eğitimlere 6 kadın ve 6 erkek olmak üzere toplam 12 katılımcı dâhil olmak istedi. Üç haftalık eğitimlerin hepsine 2 kişi, 2 haftasına 5 kişi ve 1 haftasına 4 kişi katıldı. Eğitim için isim yazdırmış olmasına rağmen meşgul olunması, tarlada çalışılması ve telefon şebekesinin çekmemesi gibi

nedenlerle 2 kişi hiçbir eğitime katılmadı (Tablo 1). Eğitimlere birinci hafta 8, ikinci hafta 6 ve üçüncü hafta da 4 kişinin katıldığı görüldü; buradan hareketle eğitimlere devamlılığın her hafta düştüğu gözlemlendi. Kadınlarla erkekler arasında eğitimlere devamlılık konusunda anlamlı bir fark bulunamadığından cinsiyetin bu eğitime katılımda ayırt edici bir öneme sahip olmadığı gözlemlendi.

Tablo 1: Birinci Grup Telekonferans Katılımcıları							
Katılımcı	Cinsiyet	İl	İlçe	Köy	1. Hafta	2. Hafta	3. Hafta
Katılımcı 1	Erkek	Hakkari	Yüksekova	Akpınar	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 2	Erkek	Hakkari	Yüksekova	İlhanlı	x	Katıldı	x
Katılımcı 3	Erkek	Hakkari	Yüksekova	Kolbaşı	Katıldı	Katıldı	x
Katılımcı 4	Erkek	Rize	Çağrankaya	İkizdere	x	x	x
Katılımcı 5	Kadın	Bursa	Orhaneli	Gümüşpınar	x	Katıldı	x
Katılımcı 6	Kadın	İzmir	Bergama	Ovacık	x	x	x
Katılımcı 7	Erkek	Bursa	Mudanya	Akköy	Katıldı	x	Katıldı
Katılımcı 8	Kadın	Bursa	Orhaneli	Gümüşpınar	Katıldı	x	Katıldı
Katılımcı 9	Kadın	Bursa	Orhaneli	Gümüşpınar	Katıldı	Katıldı	x
Katılımcı 10	Kadın	İzmir	Seferihisar	Orhanlı	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 11	Kadın				Katıldı	x	x
Katılımcı 12	Erkek	Tekirdağ	Çorlu	Merkez	Katıldı	x	x

Eğitimin birinci haftasında otizmlili bir kızı olduğunu ifade eden bir veli oğluyla vakit geçiremediğinden yakındı; bir başka veli de pandemi döneminden çok olumsuz etkilenen ergenlik çağındaki çocuğundan bahsetti. Köy okullarında sıkıntıların çok olduğunu belirten bir başka veli de kantinlerin açılmadığından servislerin olmadığına, lojmanların açılmadığından öğretmenlerin benzeri pek çok sorunu olduğuna kadar çeşitli sorunları dile getirdi. Eğitimlerin ikinci haftasında kız çocukların sosyal gelişiminde babaların çok önemli bir rol oynadığı veliler tarafından dile getirildi. Bir başka veli de okuldaki öğretmen değişiminin çocuğunun psikolojisini olumsuz etkilediğini belirtti. Üçüncü eğitimde ise katılımcılar KODA'nın eğitmen ve çalışanlarıyla tanışmak istediklerini dile getirerek KODA'yı köylerine davet ettiler.

2.1.2. İkinci Grup Telekonferans Eğitimleri

Telekonferans eğitimlerinde 2. Grup Eğitimler 2021 yılının 30 Mart, 6 Nisan ve 13 Nisan tarihlerinde gerçekleştirildi. Katılımcılar Zonguldak, Kastamonu, Mardin, Hakkari, Bingöl,

Siirt ve Kahramanmaraş gibi geniş bir coğrafi yelpazeyi kapsadı. Eğitimlere 10 kadın ve 7 erkek olmak üzere toplam 17 katılımcı dâhil olmak istedi. Üç haftalık eğitimlerin hepsine 5 kişi, 2 haftasına 6 kişi ve 1 haftasına 4 kişi katıldı. Eğitim için isim yazdırmış olmasına rağmen COVID-19 gibi sağlık problemleri, meşgul olunması ve telefonlara ulaşamaması gibi nedenlerle 2 kişi hiçbir eğitime katılamadı (Tablo 2). Eğitimlere birinci hafta 11, ikinci hafta 10 ve üçüncü hafta da 10 kişinin katıldığı görüldü; buradan hareketle eğitimlere devamlılıkta herhangi bir sorun yaşanmadığı gözlemlendi. Eğitimlere kadınların erkeklerden daha fazla devamlılık gösterdiği görüldü. Katılımcıların toplam 51 oturumun 30'una devamlılık gösterdiği, böylece yüzde 60 oranında başarı sağlandığı tespit edilmiştir.

Tablo 2: İkinci Grup Telekonferans Katılımcıları							
Katılımcı	Cinsiyet	İl	İlçe	Köy	1. Hafta	2. Hafta	3. Hafta
Katılımcı 1	Kadın	Zonguldak	Çaycuma	Güzeloğlu	x	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 2	Kadın	Kastamonu	Merkez		Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 3	Erkek	Mardin	Kızıltepe	Çıplak	x	Katıldı	x
Katılımcı 4	Kadın	Hakkari	Yüksekova		x	x	Katıldı
Katılımcı 5	Erkek	Bingöl	Karlıova	Ilıpınar	x	x	x
Katılımcı 6	Erkek	Bingöl	Karlıova	Kızılağaç	Katıldı	Katıldı	x
Katılımcı 7	Erkek	Siirt	Kurtulan	Yanarsu	Katıldı	x	x
Katılımcı 8	Erkek	Siirt	Kurtulan	Yanarsu	x	x	x
Katılımcı 9	Erkek	Siirt	Kurtulan	Yanarsu	Katıldı	x	Katıldı
Katılımcı 10	Erkek	Siirt	Kurtulan	Yanarsu	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 11	Kadın	Siirt	Kurtulan	Yanarsu	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 12	Kadın	Siirt	Kurtulan	Yanarsu	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 13	Kadın	K.maraş	Elbistan	Esence	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 14	Kadın	K.maraş	Elbistan	Esence	Katıldı	Katıldı	x
Katılımcı 15	Kadın	K.maraş	Elbistan	Esence	x	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 16	Kadın	K.maraş	Elbistan	Esence	Katıldı	x	Katıldı
Katılımcı 17	Kadın	K.maraş	Elbistan	Esence	Katıldı	x	x

Eğitimin birinci haftasında pandemi döneminde çocuğunun okuma yazma konusunda ciddi sıkıntı yaşadığını belirten bir veli, eğitmenden konuyla ilgili tavsiye istedi. Pandemide riskli kategoride olan bir velinin çocuklarının sarılma isteğine karşılık veremediğinden ötürü duyduğu üzüntü gözlemlendi. Eğitimin ikinci haftasında ise veliler hem iktisadi hem de psikolojik sorunlar yaşadıklarını belirtirken bu sorunlarla baş etmek noktasında zorlandıklarını ifade ettiler. İlkokul mezunu olduğunu belirten bir kadın ebeveyn de çocuklarının çevrim içi derslerine yardımcı olabilmek için düzenli olarak çalıştığını aktardı. Öte yandan uzaktan eğitimden şikâyetçi olan veliler arasında çalışan annelerin yer aldığı

gözlemlendi. Üçüncü ve son eğitimde bir veli çocuğunun ağlayarak taleplerde bulunduğunu ve talebi gerçekleşinceye kadar da ağlamaya devam ettiğini aktardı ve eğitmeninden yardımcı olmasını istedi. Bazı veliler çocuklarının ergenlik dönemleriyle ilgili sorunlar yaşadığını söylerken bazı veliler bilgisayar oyunu oynama sürelerinden yakındılar.

2.1.3. Üçüncü Grup Telekonferans Eğitimleri

Telekonferans eğitimlerinde 3. Grup Eğitimler 2021 yılının 7 Nisan, 14 Nisan ve 21 Nisan tarihlerinde gerçekleştirildi. Katılımcılar Bursa, Bingöl, Elazığ, İzmir ve Muş'tan katıldılar. Eğitimlere 17 kadın ve 3 erkek olmak üzere toplam 20 katılımcı dâhil olmak istedi. Dolayısıyla bu grup yüzde 85 oranında kadın ağırlıklıdır. Üç haftalık eğitimlerin hepsine 4 kişi, 2 haftasına 5 kişi ve 1 haftasına 7 kişi katıldı (Tablo 3).

Tablo 3: Üçüncü Grup Telekonferans Katılımcıları							
Katılımcı	Cinsiyet	İl	İlçe	Köy	1. Hafta	2. Hafta	3. Hafta
Katılımcı 1	Kadın	Bursa	Orhaneli	Gümüşpınar	Katıldı	x	x
Katılımcı 2	Erkek	Bingöl	Solhan	Kırık	x	x	x
Katılımcı 3	Erkek	Elazığ	Arıcak	Karakaş	Katıldı	Katıldı	x
Katılımcı 4	Erkek	Bursa	Orhaneli	Erenler	x	x	Katıldı
Katılımcı 5	Kadın	İzmir	Seferihisar	Ürkmez	Katıldı	x	x
Katılımcı 6	Kadın	İzmir	Seferihisar	Ürkmez	Katıldı	x	x
Katılımcı 7	Kadın	Bursa	Orhaneli	Gümüşpınar	x	x	x
Katılımcı 8	Kadın	Muş	Varto	Merkez	Katıldı	x	Katıldı
Katılımcı 9	Kadın	Muş	Varto	Merkez	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 10	Kadın	Muş	Varto	Tepeköy	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 11	Kadın	Muş	Varto	Tepeköy	x	x	x
Katılımcı 12	Kadın	Muş	Varto	Tepeköy	Katıldı	x	x
Katılımcı 13	Kadın	Muş	Varto	Tepeköy	Katıldı	Katıldı	x
Katılımcı 14	Kadın	Muş	Varto	Tepeköy	Katıldı	Katıldı	x
Katılımcı 15	Kadın	Bursa	Orhaneli	Gümüşpınar	Katıldı	x	Katıldı
Katılımcı 16	Kadın	Muş	Varto	Merkez	x	x	Katıldı
Katılımcı 17	Kadın	Muş	Varto	Merkez	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 18	Kadın	Muş	Varto	Merkez	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 19	Kadın	Muş	Varto	Merkez	x	x	x
Katılımcı 20	Kadın	Muş	Varto	Tepeköy	x	x	Katıldı

Eğitim için isim yazdırmış olmasına rağmen bürokratik işlerle meşgul olmaları, telefonlarının kapalı olması ve rüzgâr nedeniyle sesin sağlıklı ulaşamaması gibi nedenlerle 4 kişi hiçbir eğitime katılamadı . Telekonferans eğitimlerine birinci hafta 13, ikinci hafta 7 ve üçüncü hafta da 9 kişinin katıldığı görüldü eğitimlere devamlılıkta ilk haftadan sonra sorun yaşandığı gözlemlendi. Eğitimlere kadınların erkeklerden daha fazla devamlılık gösterdiği görüldü. Katılımcıların toplam 60 oturumun 31'ine devamlılık gösterdiği, böylece yüzde 50 oranında başarı sağlandığı tespit edildi.

Eğitimin birinci haftasında bir veli çocukları gözlük kullandığı için arkadaşları tarafından alay konusu olduklarını söyledi; ayrıca iki veli de çocuklarının uyku sorunu yaşadığını ifade etti. Özellikle bir ebeveyn babanın işten geç gelmesi nedeniyle onunla vakit geçirmek isterken çocuğunun uyku sorununun arttığını eklemiştir. Öte yandan çocuğunun internette fazla zaman geçirmesinden dolayı evde sıkıntı yaşadığını anlatan bir başka veli de eğitmenden konuyla ilgili yardım talebinde bulundu.

Eğitimin ikinci haftasında pandemi nedeniyle arkadaşlarını göremeyen çocuklarının evde çok sıkıldığını belirten veliler oldu. Eğitimin son haftasında ise kardeşler arasındaki kıskançlık konusu veliler tarafından özellikle dile getirildi. Bir veli büyük kardeşin yer yer şiddete de başvurması üzerine eğitmenden konuyla ilgili yardım talebinde bulundu. Ayrıca bir ebeveynin, eşinin çocuklar arasında ayrımcılık yaptığını dile getirmesi üzerine ailede çocuklar arasında ayırım yapmanın yanlışlığı üzerinde de duruldu.

2.1.4. Dördüncü Grup Telekonferans Eğitimleri

Telekonferans eğitimlerinde 4. Grup Eğitimler 2021 yılının 15 Nisan ve 22 Nisan tarihlerinde gerçekleştirildi. Katılımcı sayısının azlığı nedeniyle eğitim modülleri üç hafta yerine iki haftada tamamlandı. Katılımcılar Aydın ve İstanbul'dan belirlendi. Altı katılımcının tamamı kadındı. İki haftalık eğitimlerin hepsine 2 kişi ve 1 haftasına 2 kişi katıldı. Eğitim için isim yazdırmış olmasına rağmen telefonunu açmaması ya da meşgul olması gibi nedenlerle 2 kişi hiçbir eğitime katılamadı (Tablo 4). Eğitimlere birinci hafta 4 ve ikinci hafta 2 kişinin katıldığı tespit edildi ve eğitimlere devamlılıkta sorun yaşandığı gözlemlendi.

Tablo 4: Dördüncü Grup Telekonferans Katılımcıları						
Katılımcı	Cinsiyet	İl	İlçe	Köy	1-2.Hafta	3. Hafta
Katılımcı 1	Kadın	Aydın	Germencik	Merkez	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 2	Kadın	Aydın	Germencik	Merkez	Katıldı	x
Katılımcı 3	Kadın	Aydın	Germencik	Merkez	x	x

Katılımcı 4	Kadın	Aydın	Söke	Sazlıköy	Katıldı	x
Katılımcı 5	Kadın	Aydın	Germencik	Merkez	x	x
Katılımcı 6	Kadın	İstanbul	Sultanbeyli	Merkez	Katıldı	Katıldı

Eğitimlerin birinci haftasında Sultanbeyli’den katılan katılımcının pandemi döneminde şehrin kalabalığından şikâyet ettiği görüldü. Buna rağmen bir diğer katılımcı Söke gibi çok daha küçük bir yerde pandeminin etkisinin bahçeli evler nedeniyle çok daha az hissedildiğini belirtti. Aynı ebeveyn, tabletle çok fazla ilgilendiği için çocuklarına kızdığını; öğretmeniyle konuşmalarına rağmen bu sorunun üstesinden gelemediklerini belirtti. Başka bir veli, *çok kaygılı bir ebeveynlik sergilemediklerinden ötürü* çocuklarıyla birlikte sık sık dışarı çıkabildiklerini ancak babanın işi sebebiyle eve geç gelmesinin çocuklarıyla daha az ilgilenmesine sebep olduğunu anlattı. Eğitimlerin ikinci haftasında ise komşuların gürültü nedeniyle kendilerini şikâyet ettiğini belirten bir diğer ebeveyn, babayı çocuklarla oyun süreçlerine dâhil edemediği için bu ve benzeri sorunlar yaşadığını vurgulamıştır.

2.1.5. Beşinci Grup Telekonferans Eğitimleri

Telekonferans eğitimlerinde 5. Grup Eğitimler 2021 yılının 20 Nisan ve 26 Nisan tarihlerinde gerçekleştirildi. Katılımcılar Antalya, Mardin, Konya, Aydın ve Samsun’dan belirlendi. Eğitimlere 6 kadın ve 3 erkek olmak üzere toplam 9 katılımcı dâhil olmak istedi . Katılımcı sayısının azlığından dolayı eğitimler iki haftalık modüller şeklinde yapıldı. Eğitimlerin hepsine 2 kişi ve bir haftasına 3 kişi katıldı. Eğitim için isim yazdırmış olmasına rağmen trafikte kalmak, doktor randevusu ve toplantıda olmak gibi nedenlerle 4 kişi hiçbir eğitime katılamadı (Tablo 5). Eğitimlere birinci hafta 5 ve ikinci hafta 2 kişinin katıldığı görüldü, eğitimlere devamlılıkta sorun yaşandığı anlaşıldı. Eğitimlere kadınların erkeklerden çok daha fazla devamlılık gösterdiği ve katılımcıların toplam 18 oturumun 7’sine geldiği tespit edildi.

Tablo 5: Beşinci Grup Telekonferans Katılımcıları						
Katılımcı	Cinsiyet	İl	İlçe	Köy	1-2.Hafta	3. Hafta
Katılımcı 1	Kadın	Antalya	Manavgat	Karabük	Katıldı	x
Katılımcı 2	Erkek	Mardin	Savur	Erkuran	Katıldı	x
Katılımcı 3	Erkek	Konya	Selçuklu	Dağdere	x	x
Katılımcı 4	Erkek	Mardin	Derik	Çağıl	x	x
Katılımcı 5	Kadın	Aydın	Germencik	Merkez	x	x
Katılımcı 6	Kadın	Samsun	Bafra	Merkez	Katıldı	x
Katılımcı 7	Kadın	Aydın	Germencik	Merkez	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 8	Kadın	Aydın	Germencik	Merkez	Katıldı	Katıldı

Katılımcı 9	Kadın	Aydın	Germencik	Merkez	x	x
-------------	-------	-------	-----------	--------	---	---

Eğitimin birinci haftasında bir ebeveynin uzun ekran sürelerinden şikâyet ettiği görüldü. Kırsalda dışarı çıkma fırsatı varken çocukların evlerde kaldığından yakındı. Bir diğer veli ise tehlikeli bulduğu için çocuklarını sokağa yalnız çıkarmak istemediğini belirtti. Başka bir ebeveyn çocuğunun ödevlerini yapmadığı zaman kaygısını dizginleyemediğini ifade etti. Dışarı çıkmadıkları için çocuklarının evde bunaldığını söyleyen bir katılımcı da çocuklar arası kıskançlığın oldukça arttığını vurguladı. Eğitimin ikinci haftasında öğrendiklerinden hareketle bir önceki haftadan daha sakin bir dönem geçirdiğini ifade eden bir katılımcı veli, çocuğuyla daha iyi bir iletişim kurmaya başladığını belirtti . Otizmlı kızı dolayısıyla ailecek dışarıda etkinlikler yapamadığını da sözlerine eklemiş, çocuklarının bu durumdan olumsuz etkilendiğini söylemiştir. Bir diğer veli de baba-çocuk ilişkilerinde problem yaşadıklarını aktarırken, eşinin çocuklarına devamlı bağırdığını belirterek eğitmenden konuyla ilgili yardım istedi.

2.1.6. Altıncı Grup Telekonferans Eğitimleri

Telekonferans eğitimlerinde 6. Grup Eğitimler 2021 yılının 29 Nisan, 6 Mayıs ve 12 Mayıs tarihlerinde gerçekleştirildi. Katılımcıların tümü Hakkâri'nin Yüksekova ilçesindendi ve 13 katılımcının tamamı kadındı. Üç haftalık eğitimlerin hepsine 5 kişi, 2 haftasına 3 kişi ve 1 haftasına 3 kişi katıldı. Eğitim için isim yazdırmış olmasına rağmen bayram hazırlıkları, telefonların açılmaması ve meşgul olunması gibi nedenlerle 2 kişi hiçbir eğitime katılamadı (Tablo 6). Eğitimlere birinci hafta 9, ikinci hafta 10 ve üçüncü hafta da 5 kişinin katıldığı tespit edilirken eğitimlere devamlılığın sadece son hafta düştüğü gözlemlendi. Bu düşüşte eğitimin ikinci ve üçüncü haftalarının arasına giren bayram tatilinin etkili olduğu düşünüldü.

Tablo 6: Altıncı Grup Telekonferans Katılımcıları							
Katılımcı	Cinsiyet	İl	İlçe	Köy	1. Hafta	2. Hafta	3. Hafta
Katılımcı 1	Kadın	Hakkari	Yüksekova	Merkez	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 2	Kadın	Hakkari	Yüksekova	Merkez	Katıldı	Katıldı	x
Katılımcı 3	Kadın	Hakkari	Yüksekova	Merkez	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 4	Kadın	Hakkari	Yüksekova	Merkez	Katıldı	Katıldı	x
Katılımcı 5	Kadın	Hakkari	Yüksekova	Merkez	Katıldı	Katıldı	x
Katılımcı 6	Kadın	Hakkari	Yüksekova	Merkez	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 7	Kadın	Hakkari	Yüksekova	Merkez	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 8	Kadın	Hakkari	Yüksekova	Merkez	x	x	x
Katılımcı 9	Kadın	Hakkari	Yüksekova	Merkez	x	x	x

Katılımcı 10	Kadın	Hakkari	Yüksekova	Merkez	x	Katıldı	x
Katılımcı 11	Kadın	Hakkari	Yüksekova	Dilektaş	Katıldı	x	x
Katılımcı 12	Kadın	Hakkari	Yüksekova	Merkez	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 13	Kadın	Hakkari	Yüksekova	Merkez	x	Katıldı	x

Eğitimlerin birinci haftasında pandemiden çok olumsuz etkilendiklerini söyleyen bir veli kurallı bir aile olmadıklarını, buna rağmen çocuklarla ev içerisinde isim-şehir gibi oyunlar oynadıklarını ifade etti. Kızının normalde her şeyi kendisine anlattığını ve bazı konularda ona kızdığı için artık hiçbir şey anlatmamaya başladığını söyleyerek eğitmenden yardım istedi. Başka bir veli engelli çocuğunun vefat etmesi üzerine diğer çocuğunun bunalıma girerek sınıf tekrarı yaptığını ve kendi içine kapandığını belirtti. Bu süreçten sonra her iki çocuğun da çeşitli sorunlar yaşadığını aktararak eğitmenden yardım istedi. Bir diğer veli de ergenlik çağına giren oğluyla çok fazla çatıştığını söylemiş, rüyasında bile kavga ettiğini ifade etmiştir. Buna rağmen eşinin çocuklarıyla arasının çok iyi olduğunu da sözlerine eklemiştir.

Eğitimin ikinci haftasında bir veli özgüven eksikliği yaşayan çocukları için bir önceki hafta verilen tavsiye neticesinde çocuklarını güreşe yazdırdıklarını ve bir haftada bile çok büyük bir ilerleme kaydettiklerini ifade ederek eğitmene teşekkür etti. Eşinden ayrılan bir başka veli ise oğlunun arkadaşlarından olumsuz etkilendiğini söyleyerek eğitmenden konuyla ilgili yardım istedi. Sadece çocukları istediği zaman oyun oynayan bir diğer veli eğitmenin tavsiyesine uygun olarak bir önceki hafta boyunca oyun oynama konusunda bizzat istekli olduğu için olumlu geri dönüşler aldığını dile getirdi. Bu konuda da eğitmene çok teşekkür etmiştir. Bir diğer veli de kayınvalidesine hastanede beş gün refakat etmesinin bir sonucu olarak çocuklarının kendisine küstüğünü ifade ederek eğitmenden konuyla ilgili yardım istedi.

Eğitimin son haftasında bir veli evde birlikte kaldıkları kayınvalidesinin kendisinin koyduğu kuralları esnettiğini dile getirdi. Kızının da bu ikircikli durumdan faydalananarak herhangi bir yasak ya da kısıtlama anında çocuğunun kayınvalidesinden yardım istediğini aktardı. Bununla birlikte ablasının oyuncaklarıyla oynamak isteyen oğlunun babası tarafından engellendiğini ifade eden bir başka veli de eğitmenden yardım istedi. Ayrıca kızına devamlı kızdığını söyleyen bir başka veli de bu durumdan ve davranışından hiç hoşnut olmadığını belirtti.

2.1.7. Yedinci Grup Telekonferans Eğitimleri

Telekonferans eğitimlerinde 7. Grup Eğitimler 2021 yılının 18 Mayıs, 24 Mayıs ve 1 Haziran tarihlerinde gerçekleştirildi. Katılımcıların tümü Muğla'nın Menteşe ilçesinden belirlendi.

Eğitilmelere 7 kadın ve 3 erkek olmak üzere toplam 10 katılımcı dâhil olmak istedi . bu grup yüzde 70 oranında kadın ağırlıklı idi. Üç haftalık eğitimlerin hepsine 2 kişi, 2 haftasına 4 kişi ve 1 haftasına 2 kişi katıldı . Eğitim için isim yazdırmış olmasına rağmen telefonunu açmaması ya da meşgul olması gibi nedenlerle 2 kişi hiçbir eğitime katılamadı (Tablo 7).

Eğitilmelere birinci hafta ve ikinci hafta 7’şer kişi ile üçüncü hafta ise 2 kişinin katıldığı tespit edilirken son hafta eğitime devamlılıkta sorun yaşandığı gözlemlendi. Katılımcıların toplam 30 oturumun 16’sına devamlılık gösterdiği, böylece yüzde 50 oranında başarı sağlandığı tespit edildi. Diğer taraftan, son hafta katılım sağlayamayan 2 kişi, 3. modül için 8. gruba dahil olarak eğitimlerin telafisini yaptı. Eğitimlerin birinci haftasında bir veli kırsalda yaşamının çocuklarla vakit geçirmek, onlara sorular sormak ve sorumluluk vermek için bir fırsat olduğunu belirtti. Örneğin yaz döneminde bahçe işleri için birlikte vakit geçirdiklerini paylaşıırken kış aylarında düzenlerini koruyamadıklarını, özellikle yemek düzeninin bozulduğunu ifade etti. Pandemi döneminde ise uyku düzenlerinin bozulduğunu ancak çocuklarının derslerinden geri kalmadıklarını ekledi. Diğer bir veli, çocuk gelişimine ilişkin oldukça bilgi sahibi ve farkındalık içeren paylaşımlarda bulundu . Birlikte vakit geçirme ve sorumluluk vermenin önemi kadar internet ve sosyal medyanın sosyal, zihinsel, duygusal ve ahlaki etkilerini dile getirerek sosyalleşme, spor faaliyetleri ve sanat çalışmalarının yerini vuruldu. Günün belli saatlerinde çocukları ile konuşan veli, onları internetten alıkoyamadığını ve birlikte dışarıda vakit geçirmekte zorlandıklarını dile getirdi. İki çocuk sahibi bir başka velinin, ev düzeni ile ders çalışma düzeni sağlamanın yanında ilgi göstermekte titiz olmasına rağmen küçük çocuğunu memnun edemediği paylaşımına karşılık birtakım önerilerde bulunuldu.

Tablo 7: Yedinci Grup Telekonferans Katılımcıları							
Katılımcı	Cinsiyet	İl	İlçe	Köy	1. Hafta	2. Hafta	3. Hafta
Katılımcı 1	Erkek	Muğla	Menteşe	Merkez	x	x	x
Katılımcı 2	Kadın	Muğla	Menteşe	Merkez	Katıldı	Katıldı	x
Katılımcı 3	Erkek	Muğla	Menteşe	Merkez	Katıldı	Katıldı	8. grupta
Katılımcı 4	Kadın	Muğla	Menteşe	Merkez	Katıldı	x	8. grupta
Katılımcı 5	Kadın	Muğla	Menteşe	Merkez	x	Katıldı	x
Katılımcı 6	Kadın	Muğla	Menteşe	Merkez	Katıldı	Katıldı	x
Katılımcı 7	Kadın	Muğla	Menteşe	Merkez	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 8	Kadın	Muğla	Menteşe	Merkez	x	x	x
Katılımcı 9	Erkek	Muğla	Menteşe	Merkez	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 10	Kadın	Muğla	Menteşe	Merkez	Katıldı	Katıldı	x

Eğitimlerin ikinci haftasında bir veli, çocukları ile aynı ortamda pandemi hakkında konuştuklarını ve haber takip ettiklerini ancak birebir konuşmadıklarını ve nöbetleri sebebiyle evde yalnız bıraktıklarını söylemiştir. Veli, arkadaş yokluğundan, çocuklarının kendilerine arkadaş gibi davrandığını gözlemlemiştir. Bu bağlamda, çocukla iletişim üzerine öneriler paylaşıldı. Bir başka veli de aynı konuda benzer hatalarını görerek pişmanlıkla beraber teşekkür etti. Pandemi döneminde bağırın, sorumluluklarını yerine getirmeyen, çok gergin bir ebeveyne dönüşen ve çocuğu için endişelenen bir başka veli de evdeki oyunların arkadaşın yerini tutmadığını ifade etti. Çocukların kaygılarının aza indirilmesi için gerektiğinde çocuğa uygun açıklamaların yapılmasını, renkler, aile ile vakit geçirilmesini, sanat ve spor faaliyetlerine katılımın arttırılmasını içeren çözüm önerileri paylaşıldı.

2.1.8. Sekizinci Grup Telekonferans Eğitimleri

Telekonferans eğitimlerinde 8. Grup Eğitimler 2021 yılının 18 Mayıs, 24 Mayıs ve 1 Haziran tarihlerinde gerçekleştirildi. Katılımcıların tümü Muğla'nın Menteşe ilçesinden belirlendi. Eğitimlere 5 kadın ve 5 erkek olmak üzere toplam 10 katılımcı dâhil olmak istedi. Üç haftalık eğitimlerin hepsine 3 kişi, 2 haftasına 5 kişi ve 1 haftasına 2 kişi katıldı (Tablo 8). Her hafta gruptan 7 kişinin katıldığı eğitimlerin son haftasında yedinci gruptan gelen 2 katılımcı ile sayı 9'a yükseldi. Grup katılımcılarının toplam 30 oturumun 21'ine devamlılık gösterdiği, böylece yüzde 70 oranında başarı sağlandığı tespit edildi.

Tablo 8: Sekizinci Grup Telekonferans Katılımcıları							
Katılımcı	Cinsiyet	İl	İlçe	Köy	1. Hafta	2. Hafta	3. Hafta
Katılımcı 1	Kadın	Muğla	Menteşe	Merkez	Katıldı	Katıldı	x
Katılımcı 2	Erkek	Muğla	Menteşe	Merkez	Katıldı	x	Katıldı
Katılımcı 3	Kadın	Muğla	Menteşe	Merkez	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 4	Erkek	Muğla	Menteşe	Merkez	Katıldı	Katıldı	x
Katılımcı 5	Kadın	Muğla	Menteşe	Merkez	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 6	Kadın	Muğla	Menteşe	Merkez	Katıldı	x	Katıldı
Katılımcı 7	Erkek	Muğla	Menteşe	Merkez	x	Katıldı	x
Katılımcı 8	Erkek	Muğla	Menteşe	Merkez	x	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 9	Erkek	Muğla	Menteşe	Merkez	x	x	Katıldı
Katılımcı 10	Kadın	Muğla	Menteşe	Merkez	Katıldı	Katıldı	Katıldı
	Kadın	Muğla	Menteşe	Merkez	7. grupta	7. grupta	Katıldı
	Kadın	Muğla	Menteşe	Merkez	7. grupta	7. grupta	Katıldı

Eğitimlerin birinci haftasında 3 oğlu ile akşamları birlikte oyun oynadıklarını söyleyen bir veli, tombala ve satranç oyunlarının katılımcılarla zihinsel ve sosyal katkılarını paylaştı. Aile ile olmanın çocuklara mutluluk verdiğini fark eden bir veli de ahşap ile uğraşmak, puzzle oynamak, yürüyüş yapmak, film izlemek gibi etkinliklerle vakit geçirdiklerini söyledi. Birlikte oyunlar oynayan bir başka veli ise kızının hayvanlara olan sevgisini belirttikten sonra, dağınıklığı için baskı kurmak yerine onun için bu durumu yarışa benzetip oyuna çevirdiğini söyledi. Ailelerin çocuklarının eğitimlerini tamamen öğretmenlere bırakmalarını eleştiren bir veli, KODA'nın düzenlediği bu tür eğitimlere tüm ailelerin katılım sağlamasını gerekli buldu.

Eğitimlerin ikinci haftasında bir veli pandemi nedeni ile uyku düzenleri bozulmuş olsa da artık dikkat ettiklerini, nitekim köy ortamında pandemiye çok fazla hissetmeyip bahçe, örgü ve bıldırcın ile zaman geçirdiklerini söyledi. Haber takip etmediklerini ve öğretmenleri ile bire bir iletişim halinde olduklarını da ekledi. Ancak okullardaki eğitimler sayesinde en az yetişkinler kadar bilgi ve bilinç kazanan çocuklarda, jandarmaların denetimlerde kullandığı siren sesleri ile korku oluştuğu fark edildi. Yine pandeminin pek hissedilmediğini söyleyen 3 çocuk annesi veli, elma bahçelerindeki işlerde ve eşinin arıcılık işlerinde çocuklara da sorumluluk verdiklerini ve ailecek güzel deneyimleri olduğunu paylaştı. Katılımcılar tarafından eğitim boyunca fikir alışverişi, farkındalık ve yeni bilgiler elde edildiği hatta eğitimin velilerde kendilerine değer verildiği hissi uyandırdığı ifade edildi.

Eğitimlerin üçüncü haftasında mesleği gereği kızı ile marangozluk atölyesinde ve çizim çalışmalarında beraber vakit geçiren veli, kızının kendileri ile daha fazla vakit geçirmek istediğini ve bunu da sık sık dile getirdiğini gözlemledi. Nitekim çocuk gelişimini sadece öğretmenlere bırakmamak gerektiğini söyleyerek, kızının mesleki planları için onu mimar arkadaşları ile buluşturduğunu paylaştı. Çocuğuna katı kurallar koymayan, odasını düzenleme ve hayvan bakımı görevleri veren bir velinin, kendisi istemediği takdirde hiçbir şey yaptıramadığını ve babasının çok yumuşak davrandığını söylemesi üzerine öz disiplin için baba ile işbirliği içinde yapılabilecekleri önerildi. 7. Gruptan eğitimlere katılan bir başka veli de kendisinin babasını model aldığını hatırlayarak çocuklara nasıl rol model olduğunu ve anne-babanın tutarlılığının önemini dile getirdi. Başlangıçta telekonferans eğitimine önyargılı baktığını ancak eğitim sonunda çok şaşkın olduğunu paylaşmaktan da geri duramadı.

2.1.9. Dokuzuncu Grup Telekonferans Eğitimleri

Telekonferans eğitimlerinde 9. Grup Eğitimler 2021 yılının 20 Mayıs, 26 Mayıs ve 3 Haziran tarihlerinde gerçekleştirildi. Katılımcıların tümü Muğla'nın Fethiye ilçesinden belirlendi. Eğitimlere 5 kadın ve 3 erkek olmak üzere toplam 8 katılımcı dahil olmak istedi. Üç haftalık eğitimlerin hepsine 4 kişi ve 1 haftasına 3 kişi katılmıştır. Eğitim için isim yazdırmış olmasına rağmen tarlada çalışması ya da meşgul olması gibi nedenlerle 1 kişi hiçbir eğitime katılamadı (Tablo 9).

Tablo 9: Dokuzuncu Grup Telekonferans Katılımcıları							
Katılımcı	Cinsiyet	İl	İlçe	Köy	1. Hafta	2. Hafta	3. Hafta
Katılımcı 1	Erkek	Muğla	Fethiye	Merkez	x	Katıldı	x
Katılımcı 2	Kadın	Muğla	Fethiye	Merkez	x	Katıldı	x
Katılımcı 3	Kadın	Muğla	Fethiye	Merkez	x	x	x
Katılımcı 4	Erkek	Muğla	Fethiye	Merkez	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 5	Kadın	Muğla	Fethiye	Merkez	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 6	Erkek	Muğla	Fethiye	Merkez	Katıldı	x	x
Katılımcı 7	Kadın	Muğla	Fethiye	Merkez	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 8	Kadın	Muğla	Fethiye	Merkez	Katıldı	Katıldı	Katıldı

Eğitimlerin birinci haftasında küçük çocuğunda öğrenim geriliği sebebiyle özel eğitim sağlandığını ve özgüven sorunu olduğunu belirten iki çocuk sahibi veli, birlikte vakit geçirdiklerini dile getirdi. Küçük çocuğuna takdir ve onay sunan bir sosyal çevre, ortam oluşturulması önerildi. Bir veli de bahçe işleri ve resim çizimi için çocuğu ile birlikte olduklarını paylaştı. Bir oğlu ve bir kızı olan veli de, pandemi de yaşanan strese karşı öğretmenlerinden çok destek gördüklerini, uyku ve beslenme düzenlerine dikkat ettiklerini ifade etti. Bulundukları bölge sayesinde birçok imkana sahip olduklarını; yüzme kursu dışında bahçede evcil hayvan bakımı ve sebze yetiştirme sayesinde oğlunun tek başına sorumluluk aldığını ekledi. Bir başka veli, kızının evde kendisine yardımcı olduğunu ancak çeşitli yöntemler denemesine rağmen 8 yaşındaki kızının uyku problemini çözemediğini söyledi. Tek problemleri olan bu sıkıntı için yemek, tv, uyku, masaj, masal okuma, fiziksel aktivite ve benzeri konularda öneriler ve uyarılar bildirildi.

Eğitimlerin ikinci haftasında bir veli, pandemi döneminde özel gereksinimli çocuğu için öğretmen ile iletişim kurduklarını dile getirdi. Başka bir veli, babaanneleri ile bir arada aynı evde yaşayan çocuklarının, COVID-19 sebebiyle onu kaybettiklerinde çok zor bir dönem geçirdiklerini söyledi. Pandemi ile ilgili açıklaması güç birçok sorular sorduklarında, sade cevaplar vermeyi tercih ettiklerini ifade etti. Ancak internet yoluyla kirli bilgilerin önlerine gelmesinden de yakındı. Köyde yaşayan bir veli ise televizyon ve telefonda uzak çeşitli oyunlar oynayarak ve hikaye yazarak zaman geçirdiklerini aktardı.

2.1.10. Onuncu Grup Telekonferans Eğitimleri

Telekonferans eğitimlerinde 10. Grup Eğitimler 2021 yılının 20 Mayıs, 26 Mayıs ve 3 Haziran tarihlerinde gerçekleştirildi. Katılımcıların tümü Malatya'nın Pütürge ilçesinden belirlendi ve 19 katılımcının 19'u da kadındı. Üç haftalık eğitimlerin hepsine 1 kişi, 2 haftasına 8 kişi ve 1 haftasına 5 kişi katıldı. Eğitim için isim yazdırmış olmasına rağmen telefonunu açmaması, telefonun çekmemesi ya da meşgul olması gibi nedenlerle 5 kişi hiçbir eğitime katılamadı. Eğitimlere her hafta benzer sayıda kişinin katıldığı ve 1 kişinin tümünü tamamladığı görüldü; buradan hareketle eğitime devamlılıkta genel olarak sorun yaşandığı anlaşıldı (Tablo 10).

Eğitimlerin birinci haftasında eşi rahatsız olan bir veli, 7 yaşındaki kızının pandemi döneminde uzaktan eğitime adapte olamadığını; istediği olmayınca çok hırçınlaştığını ifade etti ve öneriler talep etti. Pandemi dönemini de kapsayan biçimde kapalı ortamda ekran karşısında olmaya yönelik, bu durumu telafi edici fiziksel ve sanatsal faaliyetler dile getirildi, konuşmanın ve sorumluluk vermenin önemi vurgulandı. Bir başka veli, çocukları ile oyun oynamada belli bir düzen kurmadığını ve bundan dolayı kendine daha az zaman kaldığını fark etti. Bunun yerine onlara sorumluluk vererek kendine zaman oluşturabileceğini ve onları yönlendirmek yerine onlara soru sorabileceğini de belirtti.

Tablo 10: Onuncu Grup Telekonferans Katılımcıları							
Katılımcı	Cinsiyet	İl	İlçe	Köy	1. Hafta	2. Hafta	3. Hafta
Katılımcı 1	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	Katıldı	Katıldı	x
Katılımcı 2	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 3	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	Katıldı	Katıldı	x
Katılımcı 4	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	Katıldı	Katıldı	x
Katılımcı 5	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	Katıldı	x	x
Katılımcı 6	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	x	x	x
Katılımcı 7	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	x	Katıldı	x
Katılımcı 8	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	Katıldı	x	x

Katılımcı 9	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	x	x	x
Katılımcı 10	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	x	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 11	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	Katıldı	Katıldı	x
Katılımcı 12	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	x	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 13	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	x	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 14	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	Katıldı	x	x
Katılımcı 15	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	x	x	x
Katılımcı 16	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	x	x	x
Katılımcı 17	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	x	x	Katıldı
Katılımcı 18	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	x	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 19	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	x	x	x

Eğitim ikinci haftasında açılış esnasında, önceki modül sayesinde öz eleştiri fırsatı kazandığını söyleyen veliler oldu. Bir veli pandemi döneminde çocuklarının yemek, uyku ve ders çalışma düzenlerinin değiştiğini ve hem çocukların hem de öğretmenlerin zorlandığını söyledi. Ders saatleri dışında telefon ve tablet kullanımını sınırlandırıdığını ekledi. Mutfakta birlikte vakit geçirdiklerini, okul eğitimi dışında da bildiklerini elinden geldiğince çocukları ile paylaşarak çok yönlü, dengeli bir eğitim sunmaya çalıştığını, hem annelik hem de babalık yaptığını aktardı. Çocuk gelişimi alanında meslek sahibi olan bir veli, bilgisine rağmen çocuğuna yetemediğini söyleyerek oldukça hareketli olan oğlunun pandemi öncesi okuldaki gibi enerjisini atamadığını, ekran karşısında sakın olmadığını belirtti. Diğer taraftan, beslenme veya uyku sorunu yaşamadığını da anlattı. Bölgedeki depremin etkisini üzerinden atamayan bir başka çocuğun velisi, çocuğunun korkularını yenemediğini ve uyku problemleri yaşadığını dile getirdi. Birçok şey öğrendiğini söyleyen veliler teşekkür ederek kapattılar.

Eğitimlerin üçüncü haftasında bir veli, iki kız çocuğundan küçüğünün ablasını kıskandığını ve aralarında anlaşamadıklarını bahsetti. Kardeşler arası denge kurmak üzerine bilgiler paylaşılmıştır. Nitekim bir başka veli de benzer biçimde yaş farkı az olan iki çocuğu olduğunu, kardeşi olduktan sonra tepkileri değişen büyük çocuğu için sorularına cevap buldu. 4 çocuk sahibi bir veli ise, odalarının düzenini sorumluluk almayan çocukları için büyük çocuklarından destek alma ve sorumluluk verme noktasında öneriler edindi.

2.1.11. On Birinci Grup Telekonferans Eğitimleri

Telekonferans eğitimlerinde 11. Grup Eğitimler 2021 yılının 22 Mayıs, 29 Mayıs ve 5 Haziran tarihlerinde gerçekleştirildi. Katılımcıların tümü Mardin, Şanlıurfa, Hatay ve Aydın gibi geniş bir coğrafyayı kapsar ve 8 katılımcı tamamıyla kadınlardan oluştu. Üç haftalık eğitimlerin

hepsine 3 kişi, 2 haftasına 2 kişi ve 1 haftasına 2 kişi katıldı. Eğitim için isim yazdırmış olmasına rağmen telefonunu açmaması ya da meşgul olması gibi nedenlerle 1 kişi hiçbir eğitime katılamadı (Tablo 11). Katılımcıların toplam 24 oturumun 15'ine devamlılık gösterdiği, böylece yüzde 63 oranında başarı sağlandığı tespit edildi.

Tablo 11: On Birinci Grup Telekonferans Katılımcılar							
Katılımcı	Cinsiyet	İl	İlçe	Köy	1. Hafta	2. Hafta	3. Hafta
Katılımcı 1	Kadın	Mardin	Kızıltepe	Işıklar	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 2	Kadın	Mardin	Kızıltepe	Kılduman	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 3	Kadın	Mardin	Kızıltepe	Kılduman	x	x	x
Katılımcı 4	Kadın	şanlıurfa	Siverek	Merkez	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 5	Kadın	Mardin	Kızıltepe	Işıklar	Katıldı	x	x
Katılımcı 6	Kadın	Hatay	Payas	Merkez	Katıldı	x	Katıldı
Katılımcı 7	Kadın	Mardin	Kızıltepe	Merkez	Katıldı	x	Katıldı
Katılımcı 8	Kadın	Aydın	Germencik	Merkez	x	Katıldı	x

Eğitimlerin birinci haftasında okul öncesi öğretmeni, renk tercihlerini çocuklara bırakarak farkındalık oluşturmaya çalıştığını, ortak etkinliklerde onlara şans tanıdığını ve yemek seçim fırsatı ile beslenme sürecinin desteklendiğini anlattı. 3 çocuk annesi bir veli, ev işlerinde çocuklarının yardımcı olduğunu söyleyerek, uyku düzenlerinin bu dönemde bozulduğunu, yemek düzeninde ise seçici olmalarından dolayı sıkıntı yaşadığını açıkladı. Pandemi döneminde sorunun kendinden ve yaşadığı zorluklardan kaynaklandığını dile getirerek öz eleştiride bulundu. Evdeki kararların ortak alındığını da aktardı. Öğretmenlik yapan bir veli ise uyku ve yemek düzeni devam eden çocuğunun, kendileri ile kalmak istediğinden bahsetti.

Eğitimin ikinci haftasında tüm katılımcıların yüksek motivasyonları ve eğitimi heyecanlı bekleyişleri dikkat çekmiştir. Sorudan ziyade çeşitli paylaşımlar ve pandemi konusu geğmiştir. Eğitimin üçüncü haftasında bir veli sorumluluk verdiği oğlunun “Ben kız mıyım?” diyerek tepki verdiğini, oysa iş konusunda kendisinin cinsiyet ayrımı düşünmediğini; ancak toplumdaki “erkek iş yapmaz” gibi genel kabullerden kaynaklı bu tür toplumsal sorunlar oluştuğunu dile getirdi. Farklı sorumluluk ve iş öğrenimi sayesinde beynin iki tarafını da kullanabileceklerini ifade etti. İki kız ve bir erkek çocuğu sahibi başka veli, kızlarının pek yardımcı olmadığını ve bahaneler ürettiğini; ancak kendisine çok yardımcı olan eşini görerek babası gibi yaptığını dile getiren ve iş yapma konusunda oldukça hevesli olan oğlunu anlattı. Kendi çocukluğundaki aile ve ev ortamında süren rutinleri sayesinde kendini huzurlu ve

güvende hissettiğini hatırlayan bir öğretmen, bu faktörlerin önemini sınıftaki çocuklarda gözlemlediğini aktardı. Nitekim güne başlama, beslenme ve etkinlik saatleri aksadığında çocukların huzursuz olduğunu fark ettiğini ve çocuklara faydalı ve zararlı yiyeceklerin tüketimi konusunda, rol model olunması gerektiğini aktardı.

2.1.12. On İkinci Grup Telekonferans Eğitimleri

Telekonferans eğitimlerinde 12. Grup Eğitimler 2021 yılının 26 Mayıs, 2 Haziran ve 9 Haziran tarihlerinde gerçekleştirildi. Katılımcılar Diyarbakır ağırlıklı olmak üzere Aydın ve Bingöl'den belirlendi ve 11 katılımcının hepsi kadınlardan oluştu. Üç haftalık eğitimlerin hepsine 4 kişi ve 2 haftasına 5 kişi katılmıştır. Eğitim için isim yazdırmış olmasına rağmen telefonla ulaşılamaması ya da meşgul olması gibi nedenlerle 2 kişi hiçbir eğitime katılmadı (Tablo 12). Katılımcıların toplam 33 oturumun 22'sine devamlılık gösterdiği, böylece yüzde 66 oranında başarı sağlandığı tespit edildi.

Tablo 12: On İkinci Grup Telekonferans Katılımcılar							
Katılımcı	Cinsiyet	İl	İlçe	Köy	1. Hafta	2. Hafta	3. Hafta
Katılımcı 1	Kadın	Diyarbakır	Eğil	Selman	Katıldı	x	Katıldı
Katılımcı 2	Kadın	Diyarbakır	Eğil	Selman	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 3	Kadın	Diyarbakır	Eğil	Selman	Katıldı	x	Katıldı
Katılımcı 4	Kadın	Diyarbakır	Eğil	Selman	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 5	Kadın	Aydın	Germencik	Merkez	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 6	Kadın	Bingöl	Adaklı	Merkez	x	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 7	Kadın	Diyarbakır	Eğil	Selman	Katıldı	Katıldı	x
Katılımcı 8	Kadın	Diyarbakır	Eğil	Selman	x	x	x
Katılımcı 9	Kadın	Diyarbakır	Eğil	Selman	x	x	x
Katılımcı 10	Kadın	Diyarbakır	Eğil	Selman	x	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 11	Kadın	Diyarbakır	Eğil	Selman	Katıldı	Katıldı	Katıldı

Eğitimlerin birinci haftasında çocukların kendilerini değerli hissetmesine dair ebeveynler görüş, deneyim ve bilgi paylaşımında bulundular. İkinci haftanın başlangıcında ise geçen bir hafta boyunca birlikte yapılan etkinlikler, çocukların soruları, pandemi süreci düzen ve velilerin öğretmen ile iletişimi sorulmuştur. Üç çocuk sahibi bir veli, geçen yılki pandemi korkularının bu yıl olmadığını ve bu süreçte resim becerilerini geliştirdiklerini anlattı. Geçen yıl korku içeren çok fazla soru sorduklarını, kendilerinin ise aşı, maske ve dezenfektan kullanımını içeren cevaplar verip, artık haberleri izletmediklerini ifade etti. Buna karşılık, çocukların kaygı düzeylerini düşürecek duygusal, fiziksel ve sanatsal öneriler paylaşıldı 4

çocuk sahibi bir başka veli, köyde olmanın avantajı ile pandemiden çok etkilenmediklerini ve geçen yıla göre yeni duruma alıştıklarını söyledi. Arkadaşları ile sokaktaki oyun düzeni de normal uyku düzeni de devam etmiştir.

Eğitimin ikinci haftasının devamında bir veli, üniversiteye hazırlanan en büyük çocuğu tıp bölümü için ikinci kez sınava hazırlanırken bu dönemde ders çalışma ve oyun saatleri konusunda tartıştıklarından bahsetti. Çocuğun oyun ihtiyaçlarını da gözeterek, uygun bir dille, anne ve babanın nasıl konuşabileceğine dair öneriler paylaşıldı. Öncesinde kayınvalidesi ile yaşayan ve bir yıldır taşındığı köyde bulunan bir veli, çocuklarının sofraya kurma ve kıyafetlerini toplamada sorumluluk aldığını ancak sokaktan eve girmediklerini hatta başlarına bir şey gelmemesi için onlarla birlikte kendisinin de dışarı çıktığını açıkladı. Bu bağlamda ev içi sorumluluğun, kural koymanın; çocuğa neyi, ne kadar, nasıl yapması gerektiğini anne-baba tarafından anlatılmasının önemi vurgulanmıştır. Üç çocuk sahibi bir veli de büyük çocuğunun, kardeşlerinin sorumluluğunu almamasından ve arkadaşları için sürekli dışarı çıkma isteğinden yakınmıştır. Yine başka bir velinin üç çocuğu aralarında anlaşılamamaktadır.

Eğitimlerin üçüncü haftasında bir veli, iki çocuğunun da hiç yardımcı olmamasından ve ders çalışmak yerine internette vakit geçirdiklerinden bahsetti. En büyükleri olan engelli kızı dahil üç çocuğunun da tüm bakımları kendine ait olup eşinden yardım görmediğini aktardı. Bir başka veli, çocukların hep kendi istediklerini yaptırma ısrarı konusunda ne yapılması gerektiğini sorması üzerine bu konuda birtakım öneriler aktarıldı. İki veli kardeşler arası sorunlardan bahsetti: Sürekli kavga halinde olan çocukları için yardım isteyen veliye aralarında iş birliği sağlanması ve birbirlerinin sorumluluklarının verilmesi üzerine öneriler sunuldu. Birbirlerini kıskandığını gözlemleyen diğer veliye de onları eşit sevdikleri mesajını içeren konuşmadan bahsedildi.

2.1.13. On Üçüncü Grup Telekonferans Eğitimleri

Telekonferans eğitimlerinde 13. Grup Eğitimler 2021 yılının 26 Mayıs, 2 Haziran ve 9 Haziran tarihlerinde gerçekleştirildi. Katılımcılar Malatya ve Manisa'dandır. Eğitimlere 9 kadın, 7 erkek, 1 çift ve 1 de cinsiyetini paylaşmayan toplam 18 katılımcı dahil olmak istedi. Üç haftalık eğitimlerin hepsine 4 kişi, 2 haftasına 8 kişi ve 1 haftasına 2 kişi katıldı. Eğitim için isim yazdırmış olmasına rağmen telefonla ulaşılamaması, telefonunu açmaması ya da meşgul olması gibi nedenlerle 2 kişi hiçbir eğitime katılamadı (Tablo 13). Eğitimlere ilk iki hafta 11 ve üçüncü hafta 8 kişinin katıldığı görülmüş; buradan hareketle eğitimlere

devamlılığın son hafta düştüğü gözlemlendi. Eğitimlere kadınların erkeklerden daha fazla devamlılık gösterdiği ve katılımcıların toplam 54 oturumun 30'una katıldığı tespit edildi.

Tablo 13: On Üçüncü Grup Telekonferans Katılımcılar							
Katılımcı	Cinsiyet	İl	İlçe	Köy	1. Hafta	2. Hafta	3. Hafta
Katılımcı 1	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 2	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 3	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	x	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 4	x	Malatya	Pütürge	Merkez	x	x	x
Katılımcı 5	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	Katıldı	x	x
Katılımcı 6	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 7	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	Katıldı	Katıldı	x
Katılımcı 8	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	Katıldı	x	Katıldı
Katılımcı 9	Kadın	Malatya	Pütürge	Merkez	x	x	x
Katılımcı 10	Kadın	Manisa	Alaşehir	Merkez	Katıldı	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 11	Erkek	Manisa	Alaşehir	Merkez	Katıldı	Katıldı	x
Katılımcı 12	Erkek	Manisa	Alaşehir	Merkez	Katıldı	x	Katıldı
Katılımcı 13	Kadın-Erkek	Manisa	Alaşehir	Merkez	Katıldı	Katıldı	x
Katılımcı 14	Erkek	Manisa	Alaşehir	Merkez	x	Katıldı	x
Katılımcı 15	Erkek	Manisa	Alaşehir	Merkez	x	x	x
Katılımcı 16	Erkek	Manisa	Alaşehir	Merkez	x	x	x
Katılımcı 17	Erkek	Manisa	Alaşehir	Merkez	x	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 18	Erkek	Manisa	Alaşehir	Merkez	Katıldı	Katıldı	x

Eğitimlerin birinci haftasında aile büyükleri ile birlikte yaşamının deneyimlerini dört çocuklu bir veli paylaşıyor: Bu durumdan kaynaklı eğitim vermesi güç olduğu kadar, pandemi ile gelen teknolojik imkânların yetersizliği çocuklarının eğitimi konusunda ortaya yeni bir zorluk daha çıkarmıştır. Benzer aile düzenine sahip bir başka veli, iki çocuğunun biraz şımarık olduğunu, onlara çok fazla sorumluluk veremediğini ancak öz güven ve sevgi açısından mahrum olmadıklarını anlatmıştır.

Eğitimlerin ikinci haftasında 4 çocuk sahibi veli, çocuklarının uyku düzensizliğini söylemiştir. Lisede olan çocuğu çevrim içi derslere hiç katılmadığı için onun adına çok endişeli olduğunu paylaşmıştır. Bu noktada eğitim açığı kadar duygu durumunu da gözeterek yaklaşılması gerektiğine dair öneriler sunulmuştur. Kızına söz dinlemediğini ve disiplin kazandıramadığını aktaran bir veli, babaanne ve dedenin kuralları esnettiğini söylemiştir. Öneri olarak yetişkinlerin rol model olması ve ailenin esnetmeden disiplin ve programı sürdürmesi gerektiği paylaşılmıştır. Bir başka veli, kalabalık aile düzeni sebebiyle televizyon

ve haberlere maruz kalan çocuğunu, bundan kaçırmak için internet videolarına yönlendirdiğini açıklamıştır. Bu tutumuna dair öneriler ve kontroller dile getirilmiştir. Diğer veli de ödevleri için kızını uyarmasının, çocuğa sorumluluklarının farkına varma noktasında doğru olduğunu öğrenmiştir.

Eğitimin üçüncü haftasında kayınvalideleri ile aynı apartmanda oturan bir veli, çocuklarının kendilerini dinlememesinden yakınmaktadır. Büyüklerin ev oturmalarına götürdüğü çocukları için engel olamadığını hatta “Çocuğu kör mü edeceksiniz okumasın” diyerek karşı çıkıldığını görmüştür. Bu durumda çocuğu büyüklerin evine göndermeyip cezalandırma yoluna gitmiştir. Çocuklar her ne kadar mutfak ve ev işlerinde yardımcı olsalar da kendi ödevleri için sözünün geçmediğini anlatmıştır. Konuyla ilgili kanaat önderlerinden (köy muhtarı, köy imamı gibi) destek alınabileceği önerilmiştir. 1 kızı ve 1 oğlu olan veli, apartman kapısına zarar veren oğlu ile buna şahitlik eden kızlarına 3 günlük eve kapanma cezası verdiklerini dile getirmiş ve doğruluğunu sormuştur. Bu konuda ceza yerine korkutmadan ev içinde zor sorumlulukların verilebileceği, çünkü diğerinin ağır ve zedeleyici olduğu ifade edilmiştir. Aile büyükleri ile evde 8 bireyin olduğunu söyleyen bir veli de evde herkesin kendi kuralları olduğu için belli bir düzenin olmadığını söylemiştir. Anne olmayanların da yer aldığı katılımcı gruba tek tek teşekkür eden bir veli, gurur duyduğunu ve eğitimin kendilerine iyi geldiğini söyleyip eğitimden çok faydalandıklarını yinelemiştir.

2.2. Çevrim İçi Eğitim Yöntemi

Projede yer alan eğitimlerin küçük bir kısmı çevrim içi platformlar kullanılarak gerçekleştirildi. Özellikle kırsalda yaşıyor olmalarına rağmen internet olanaklarından yararlanabilen ebeveynlerle oluşturulan gruplara Zoom uygulaması üzerinden eğitim verildi. Bu bağlamda 16 eğitimden 3’ü bu şekilde tasarlandı. Eğitimler telekonferans yönteminde olduğu gibi 3 hafta şeklinde değil 2 hafta şeklinde gerçekleştirildi. Birinci ve ikinci eğitim modülleri tek bir modül altında birleştirildi. Aşağıda ilgili eğitimlerin değerlendirmelerine yer veriliyor.

2.2.1. Birinci Grup Çevrim İçi Eğitimler

Çevrim içi eğitimlerde 1. Grup Eğitimler 2021 yılının 17 Nisan ve 24 Nisan tarihlerinde gerçekleştirildi. Katılımcıların tümü Zonguldak’ın Çaycuma ilçesindendi. Katılımcılar 18’i kadın, 3’ü erkek olmak üzere 21 kişi idi. İki haftalık eğitimlerin hepsine 11 kişi ve 1 haftasına

10 kişi katıldı. Eğitimlere birinci hafta 21 ve ikinci hafta 11 kişi dahil oldu. (Tablo 14) Çevrim içi eğitimlere katılımın telekonferans eğitimlere katılımdan çok daha fazla olduğu görüldü.

Tablo 14: Birinci Grup Çevrimiçi Katılımcıları						
Katılımcı	Cinsiyet	İl	İlçe	Köy	1. Hafta	2. Hafta
Katılımcı 1	Kadın	Zonguldak	Çaycuma	Akyamaç	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 2	Erkek	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	Katıldı
Katılımcı 3	Kadın	Zonguldak	Çaycuma	Akyamaç	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 4	Kadın	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	x
Katılımcı 5	Erkek	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	x
Katılımcı 6	Kadın	Zonguldak	Çaycuma	Torlaklar	Katıldı	x
Katılımcı 7	Kadın	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	Katıldı
Katılımcı 8	Kadın	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	x
Katılımcı 9	Kadın	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	Katıldı
Katılımcı 10	Kadın	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	Katıldı
Katılımcı 11	Kadın	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	x
Katılımcı 12	Kadın	Zonguldak	Çaycuma	Akyamaç	Katıldı	x
Katılımcı 13	Kadın	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	x
Katılımcı 14	Kadın	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	Katıldı
Katılımcı 15	Kadın	Zonguldak	Çaycuma	Torlaklar	Katıldı	x
Katılımcı 16	Kadın	Zonguldak	Çaycuma	Akyamaç	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 17	Kadın	Zonguldak	Çaycuma	Akyamaç	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 18	Kadın	Zonguldak	Çaycuma	Akyamaç	Katıldı	x
Katılımcı 19	Kadın	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	Katıldı
Katılımcı 20	Kadın	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	Katıldı
Katılımcı 21	Erkek	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	x

Eğitimin birinci haftasında veliler uzaktan eğitim konusundaki şikâyetlerini aktardılar. Bu anlamda derse girmek için sabahleyin erkenden ekran başına geçen öğrencilerin kendilerinden başka öğrenciler olmadığı için derse devam etmek istemedikleri belirtildi. Bir veli evde verimli zaman geçirebilmek adına oğluyla domates tohumu ektiklerini söyledi. Pandemi döneminde çocuklarının dikkat dağınıklığı yaşadığını söyleyen velilere çocuklarıyla düzenli olarak konuşmaları yönünde bilgiler verildi. Ödev yapmaktan çok sıkılan kızına resim becerisini geliştirmesi ve yamaç paraşütü yapması için izin verdiğini belirten bir diğer veli de pandemi koşullarından çok olumsuz etkilendiklerini sözlerine ekledi. Bir ebeveyn de üç çocuğuna yetişemediğini hatta 4 aylık çocuğuna yeteri kadar zaman ayıramadığını vurgulayarak eğitmenden bu konuda yardım istedi. Eğitimin ikinci haftasında veliler pandemi

şartlarının çocukların uyku ve yeme düzenlerini bozduğuna işaret ederek eğitmenden bu konuda destek istedi. Çocuğunun ergenlik dönemi sıkıntılarından bahseden bir başka veli de dönem dönem kendini tutamadığını ve sinirlendiğini itiraf etmiştir.

2.2.2. İkinci Grup Çevrim İçi Eğitimler

Çevrim içi eğitimlerde 2. Grup Eğitimler 2021 yılının 2 Mayıs ve 8 Mayıs tarihlerinde gerçekleştirildi. Katılımcıların tamamı Zonguldak'ın Çaycuma ilçesindendi. Eğitimlere 20 kadın ve 3 erkek olmak üzere toplam 23 katılımcı dahil olmak istedi. İki haftalık eğitimlerin hepsine 8 kişi ve 1 haftasına 15 kişi katıldı (Tablo 15). Eğitimlere birinci hafta 23 ve ikinci hafta 8 kişinin katıldığı görüldü. Eğitimlere kadınların daha fazla rağbet ettiği anlaşıldı.

Tablo 15: İkinci Grup Çevrimiçi Katılımcıları						
Katılımcı	Cinsiyet	İl	İlçe	Köy	1. Hafta	2. Hafta
Katılımcı 1	Kadın	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	Katıldı
Katılımcı 2	Kadın	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	x
Katılımcı 3	Erkek	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	x
Katılımcı 4	Kadın	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	x
Katılımcı 5	Kadın	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	Katıldı
Katılımcı 6	Kadın	Zonguldak	Çaycuma	İmamlar	Katıldı	x
Katılımcı 7	Kadın	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	Katıldı
Katılımcı 8	Kadın	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	x
Katılımcı 9	Kadın	Zonguldak	Çaycuma	Akyamaç	Katıldı	x
Katılımcı 10	Kadın	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	x
Katılımcı 11	Kadın	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	x
Katılımcı 12	Kadın	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	x
Katılımcı 13	Kadın	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	x
Katılımcı 14	Kadın	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	x
Katılımcı 15	Kadın	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	Katıldı
Katılımcı 16	Kadın	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	x
Katılımcı 17	Kadın	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	Katıldı
Katılımcı 18	Kadın	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	x
Katılımcı 19	Erkek	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	Katıldı
Katılımcı 20	Kadın	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	x
Katılımcı 21	Kadın	Zonguldak	Çaycuma	Akyamaç	Katıldı	x
Katılımcı 22	Kadın	Zonguldak	Çaycuma	Akyamaç	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 23	Erkek	Zonguldak	Çaycuma		Katıldı	Katıldı

Eğitimlerin birinci haftasında bir veli hafta sonları ders olmadığı için çocuklarının dağıldığından söz etti. Buna rağmen babalarının çocuklarla ilgilenerek o dağınıklığı aşmaya çalıştıklarını ekledi. Bir başka veli pandemi döneminden en çok ilkokul çağındaki çocukların etkilendiğini iddia ederken, kendi çocuğu da bu gruba dahil olduğu için özellikle üzgün olduklarını ifade etti. Bu anlamda annelerin iş yükünün pandemi öncesine göre çok daha arttığından yakındı. Yürüme engelli bir çocuğa sahip olan bir velinin bazı ödevlerinde yapması gerekenden daha fazla katkı sağladığı için rahatsızlığını bildirerek eğitmenden yardım istedi. Çocuklarının sosyalleşemedikleri için psikolojik olarak çok olumsuz etkilendiklerini belirten veliler bu konuda ne yapabilecekleri konusunda destek istediler. Eşi uzun yol şoförü olan bir başka veli eşinin ancak ayda bir ya da iki kere evde olmasından kaynaklı bütün yükün kendi omuzlarında olduğunu söyledi.

Eğitimin ikinci haftasında çocukları arasında kıskançlık olduğundan söz eden bir veli pandemi döneminde bu sorunun ağırlaştığını ifade etti. Çocuğunun aşırı özgüven sahibi olduğunu ifade eden bir diğer veli takım kaptanı olmadığında dahi kızıp bağırmaya başladığından yakındı. Ayrıca kendisini çok kuralcı olarak ifade eden bir ebeveyn de babanın daha esnek bir yapıda olduğunu ve çocuklarının da babasıyla daha fazla vakit geçirmeyi yeğlediğini belirtti. Kızının ergenlik dönemine erken girdiğini iddia eden bir veli de bakıcı, babaanne ve anneanne ile büyüyen kızıyla iletişim kurmakta çok zorluk çektiğini söyledi. Ayrıca kızında kilo problemi de olduğunu sözlerine ekleyen veli, eğitmenden kızına nasıl yaklaşması gerektiği hususunda destek istedi.

2.2.3. Üçüncü Grup Çevrim İçi Eğitimler

Çevrim içi eğitimlerde 3. Grup Eğitimler 2021 yılının 2 Mayıs ve 8 Mayıs tarihlerinde gerçekleştirildi. Katılımcıların tamamı İzmir'in Menemen ve Torbalı ilçesindendi ve 21 katılımcının tamamı kadındı. İki haftalık eğitimlerin hepsine 11 kişi ve 1 haftasına 10 kişi katıldı (Tablo 16). Eğitimlere birinci hafta 21 ve ikinci hafta 11 kişinin katıldığı görüldü. Her üç çevrim içi eğitime kadınların erkeklerden daha fazla rağbet gösterdiği tespit edildi. Ayrıca çevrim içi eğitimlere telekonferans eğitimlerinden daha fazla katılım oldu ve devamlılık konusunda da çevrim içi eğitimlerin daha başarılı olduğu gözlemlendi. Bununla birlikte ilk haftaki devamlılığın ikinci haftada neredeyse yarı yarıya azaldığı da değinilmesi gereken bir başka dikkat çekici unsur olarak göze çarptı.

Tablo 16: Üçüncü Grup Çevrimiçi Katılımcıları						
Katılımcı	Cinsiyet	İl	İlçe	Köy	1. Hafta	2. Hafta
Katılımcı 1	Kadın	İzmir	Menemen	Yanıkköy	Katıldı	
Katılımcı 2	Kadın	İzmir	Menemen		Katıldı	
Katılımcı 3	Kadın	İzmir	Menemen		Katıldı	Katıldı
Katılımcı 4	Kadın	İzmir	Menemen	Yanıkköy	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 5	Kadın	İzmir	Menemen	Yanıkköy	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 6	Kadın	İzmir	Menemen		Katıldı	
Katılımcı 7	Kadın	İzmir	Menemen	Çukurköy	Katıldı	
Katılımcı 8	Kadın	İzmir	Menemen	Çukurköy	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 9	Kadın	İzmir	Menemen	Haykiran	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 10	Kadın	İzmir	Menemen	Haykiran	Katıldı	
Katılımcı 11	Kadın	İzmir	Menemen		Katıldı	Katıldı
Katılımcı 12	Kadın	İzmir	Menemen	Yanıkköy	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 13	Kadın	İzmir	Menemen	Çukurköy	Katıldı	
Katılımcı 14	Kadın	İzmir	Menemen		Katıldı	
Katılımcı 15	Kadın	İzmir	Menemen	Çukurköy	Katıldı	
Katılımcı 16	Kadın	İzmir	Torbalı		Katıldı	Katıldı
Katılımcı 17	Kadın	İzmir	Menemen		Katıldı	
Katılımcı 18	Kadın	İzmir	Menemen	Emirali	Katıldı	Katıldı
Katılımcı 19	Kadın	İzmir	Menemen		Katıldı	Katıldı
Katılımcı 20	Kadın	İzmir	Torbalı		Katıldı	Katıldı
Katılımcı 21	Kadın	İzmir	Torbalı		Katıldı	

Katılımcılar arasında yer alan çalışan annelerden biri çocuğuna gündüzleri derslerini yapıp akşama oyun oynamayı teklif ettiğinde çocuğunun kabul etmediğini; gündüzleri arkadaşlarıyla parkta oynayıp ödevlerini akşam birlikte yapmak zorunda kaldıklarını belirtti. Bir başka çalışan anne de 9 yaşındaki çocuğunun sorumluluğunu 19 yaşındaki abisine verdiğini ve işten arta kalan zamanlarda birlikte vakit geçirmeye çalıştıklarını söyledi. Bir başka anne ailecek hayvancılıkla uğraştıklarını ve 5 yaşındaki oğlunun babasıyla birlikte hayvanlarla ilgilenmeyi sevdiğini belirtti. Eğitimin ikinci haftasında çocukları ergenlik dönemine giren bir anne eğitmenden yardım istedi. Eşinin ailesiyle birlikte yaşadıklarını söyleyen bir veli çocuklarına verdikleri cezanın esnetilmesine ilişkin aile içinde sorun yaşadıklarını ifade ederken kızının tırnaklarını yediğini de sözlerine ekledi. İki oğlundan büyüğünün ergenlik dönemine girmesiyle kendisine yardım etmediğini söyleyen bir başka veli de büyük oğlunun küçük oğlunu olumsuz etkilediğini dile getirdi. İki çocuğa sahip bir başka ebeveyn de çocuklarının internette çok fazla vakit geçirdiğini ifade etti.

3. GENEL DEĞERLENDİRME

Projede gerçekleştirilen eğitimlerin amacına ulaşp ulaşmadığı konusunda genel bir değerlendirme yapmak üzere ebeveyn ve öğretmenlerle odak grup görüşmeleri yapılarak hem yöntemsel süreçlerin hem de elde edilen verilerin analizi sonucunda oluşturulan genel değerlendirmeler detaylarıyla açıklanmaya çalışıldı.

3.1. Odak Grup Görüşmelerinin Tasarımı

Eğitimlerin tamamlanmasının ardından süreci katılımcılarla değerlendirmek için telekonferanslar yoluyla odak grup görüşmeleri yapıldı. “Ebeveyn Görüşmeleri” başlığı ile üçü annelerle biri de babalarla olmak üzere 4 adet odak grup görüşmesi; “Öğretmen Görüşmeleri” başlığı ile de 3 adet odak grup görüşmesi gerçekleştirildi. Ebeveyn görüşmelerine 10’u anne, 5’i baba toplam 15 kişi; öğretmen görüşmelerine ise toplam 12 kişi katıldı (Tablo 17).

Tablo 17: Odak Grup Görüşme Çizelgesi		
Odak Grup Görüşmesi Türü	Görüşme Tarihi	Katılımcı Sayısı
Ebeveyn Görüşmesi (Anneler Grubu 1)	1 Temmuz 2021	4
Ebeveyn Görüşmesi (Anneler Grubu 2)	8 Temmuz 2021	4
Ebeveyn Görüşmesi (Anneler Grubu 3)	14 Temmuz 2021	2
Ebeveyn Görüşmesi (Babalar Grubu)	13 Temmuz 2021	5
Ebeveyn Görüşmeleri Katılımcı Sayısı		15
Öğretmen Görüşmesi 1	2 Temmuz 2021	5
Öğretmen Görüşmesi 2	9 Temmuz 2021	4
Öğretmen Görüşmesi 3	14 Temmuz 2021	3
Öğretmen Görüşmeleri Katılımcı Sayısı		12

Odak grup görüşmelerinde ebeveyn ve öğretmenlere yönelik iki farklı soru formu hazırlandı. Ebeveynlere yönelik hazırlanan soru formunda toplam 9 soru yer alıyor (Tablo 18). Eğitim süreçlerini değerlendirmek üzere tasarlanan bu formda eğitim bir milat olarak kurgulanarak tüm sorular eğitim öncesi ve sonrası dönemdeki değişimlere odaklanıyor. Bu açıdan ilk soru ebeveynlerle çocuklar arasındaki iletişimin eğitim sonrası süreçte nasıl katkı sağladığı üzerinedir. İkinci soru ise çocukların olumsuz bir tavır sergilemesi halinde ebeveynlerin verdikleri tepkilerde bir değişim olup olmadığıyla ilgilidir. Bu konuda ebeveynlerden somut örnekler istendi. Üçüncü soru eğitim sürecinin çocuklara yönelik ilgi ve sevgi gösterme

noktasında nasıl katkı sağladığı hakkındadır ve olası bir katkının aynı şekilde somut örnekler üzerinden açıklanması talep edildi (Tablo 18).

Odak grup görüşmesinin dördüncü sorusunda uyku ve beslenme düzeni odağa yerleştirilirken ebeveynlerden eğitim öncesi ve sonrası durumlarını karşılaştırmaları istenir. Öte yandan bu süreçte engel ya da zorluk yaşayıp yaşamadıkları sorusu sorularak konuya derinlik kazandırılmaya çalışılır. Bir sonraki soruda eğitimlerin ev içi kararlarda karar alma süreçlerini nasıl etkilediği öğrenilmek istenmiştir. Somut örneklerin talep edildiği bu soru, çocukların karar verme süreçlerine ne oranda katıldıklarını öğrenmeye yöneliktir. Formun altıncı sorusu eğitim sonrası ebeveynlerle çocuklar arasındaki sohbetin kalitesinde nasıl bir değişim meydana geldiğiyle ilgilidir (Tablo 18).

Tablo 18: Ebeveynlere Yönelik Odak Grup Görüşme Soru Formu
1. Eğitim sürecinden önce çocuğunuzla olan iletişiminiz ile şimdiki karşılaştırdığınızda ortaya nasıl bir sonuç çıkıyor? Eğitim sürecinin, ebeveyn olarak size kattığı en önemli şey(ler) nelerdir?
2. Eğitim süreci, çocuğunuz olumsuz davranışlar sergilediğinde genellikle verdiğiniz tepkileri geliştirmeniz/değiştirmeniz konusunda sizi nasıl etkiledi? Somut örneklerle açıkla mısınız?
a. Bu süreçte ne tür engeller/ zorluklar ile karşılaştınız?
3. Eğitim süreci, çocuğunuza ilginizi ve sevginizi göstermeniz noktasında sizi nasıl etkiledi? Somut örneklerle açıkla mısınız?
a. Bu süreçte ne tür engeller/ zorluklar ile karşılaştınız?
4. Eğitim süreci, çocuğunuza uyku ve beslenme düzeni kazandırmanız ya da bu düzeni pekiştirmeniz konusunda sizi nasıl etkiledi? Somut örneklerle açıklayınız.
a. Bu süreçte ne tür engeller/ zorluklar ile karşılaştınız?
5. Eğitim süreci, aldığınız ev içi kararlarda, karar alma sürecinizi nasıl etkiledi? Başka bir ifadeyle çocuğunuz, karar verme sürecine dâhil oldu mu? Somut örneklerle açıklayınız.
a. Bu süreci yürütürken ne tür engeller/ zorluklar ile karşılaştınız?
6. Eğitim süreci, gün içinde çocuğunuzla günü değerlendirdiğiniz, onun duygu ve düşüncelerine odaklandığınız sohbetler gerçekleştirmeniz konusunda sizi nasıl etkiledi? Somut örneklerle açıkla mısınız?
a. Çocuğunuzla sohbet edeceğiniz zaman ve ortam yaratma konusunda ne tür engeller/ zorluklar ile karşılaştınız?
7. Eğitim süreci, gün içinde çocuğunuzla birlikte/ ailecek kaliteli vakit geçirdiğiniz etkinlikler yapmanız konusunda sizi nasıl etkiledi? Somut örneklerle açıklayınız.
a. Bu etkinlikleri yürütme konusunda ne tür engeller/ zorluklar ile karşılaştınız?
8. Eğitim süreci, çocuğunuza sorumluluk bilinci kazandırabilmeniz konusunda sizi nasıl etkiledi? Somut örneklerle açıkla mısınız?
a. Çocuğunuza sorumluluk bilinci kazandırma noktasında ne tür engeller/zorluklar ile karşılaştınız?

9. Çocuğunuza pandemi süreciyle ilgili gerekli ve uygun bilgiler verdiğinizi düşünüyor musunuz? Başka bir ifadeyle çocuğunuzun pandemi süreci ile ilgili kaygılarını giderebildiğinizi düşünüyor musunuz? Nasıl?

a. Çocuğunuzu bu konuda bilgilendirme ve kaygılarını gidermek noktasında ne tür engeller/zorluklar ile karşılaştınız?

Sohbetin yanında ortak aktiviteler konusunun da soru olarak yöneltildiği yedinci soruda somut örnek talep edilmeye devam edilir. Konuyla ilgili olarak bir diğer soruda çocukların sorumluluk bilinci kazanması noktasında ebeveynler tarafından nasıl bir tavır alındığı öğrenilmeye çalışılır. Son olarak sekiz ve dokuzuncu sorularla pandemi döneminde çocukların gerekli ve uygun şekilde bilgilendirilmesi hususunda eğitim sonrasında bir değişimin yaşanıp yaşanmadığı da anlaşılmak istenmiş, özellikle kaygıları gidermek noktasında engellerin ve zorlukların neler olduğu tespit edilmeye çalışılır (Tablo 18).

Odak grup görüşmelerinin ikinci safhasında öğretmenlerle görüşmeler yapıldı. Bu noktada yedi soruluk başka bir odak grup görüşme formu tasarlanarak eğitim sonrası ebeveynlerde meydana gelen değişimler öğretmenlerin gözünden anlaşılmaya çalışılır. Bu anlamda ilk soru eğitim sürecinin ebeveynlere kattıklarını odağına yerleştirdi. İkinci soruda ise ailelerin çocuklarıyla iletişimde ve evlerde çocuklarına yönelik davranışlarında nasıl bir değişim yaşandığını öğretmen gözlemlerinden faydalanarak anlamaya çalışıldı. Eğitim sürecinin çocuklara yansımalarına ilişkin de fikir edinmek üzere üçüncü soru tasarlandı ve öğretmenlere sınıf içi ve sınıf dışı gözlemleri soruldu (Tablo 19).

Tablo 19: Öğretmenlere Yönelik Odak Grup Görüşme Soru Formu
Eğitime katılan velileriniz ve onların çocukları yani öğrencileriniz özelindeki gözlemlerinizi yola çıkararak:
1. Eğitim sürecinin ebeveynlere kattığı en önemli şeyler hakkında neler söylersiniz?
2. Ailelerin çocuklarıyla olan iletişimleri ve çocukların ev içindeki davranışları özelinde bir değişim olduğuna dair velilerinizden herhangi bir dönüt aldınız mı? Bunlar nelerdir?
3. Bir öğretmen olarak, bu eğitim sürecinin çocuklara yansımaları hakkında, sınıf içinde ya da dışında neler gözlemlediniz/deneyimlediniz?
4. Ailelerin, çocuklarına uyku-beslenme düzeni ve sorumluluk bilinci kazandırma konusunda yol aldıklarını düşünüyor musunuz? Nasıl?
5. Ailelerin çocuklarına pandemi süreciyle ilgili gerekli ve uygun bilgilendirmeyi yaptıklarını düşünüyor musunuz? Nasıl?

6. Ailelerin çocuklarıyla birlikte, ailecek kaliteli vakit geçirecekleri ve onlara ilgilerini-sevgilerini gösterecekleri etkinlikler yürütmeleri noktasında, velilerinizden herhangi bir dönüt aldınız mı? Bunlar nelerdir?
7. Çocukların, ev içindeki karar verme sürecine dâhil olmaları konusunda velilerinizden herhangi bir dönüt aldınız mı? Bunlar nelerdir?

Odak grup görüşmesinin dördüncü sorusunda ebeveynlerin çocuklarına yönelik uyku ve beslenme düzeni ile sorumluluk bilinci konularında bir ilerleme olup olmadığı; beşinci soruda da pandemi sürecinde ailelerin çocuklarına gerekli ve uygun bilgilendirme yapıp yapmadığı tespit edilmeye çalışıldı. Öğretmenlerin eğitim sonrasında ailelerle yaptıkları görüşmelerde ailecek kaliteli vakit geçirecekleri ve çocuklara ilgi ve sevgilerini gösterebilecekleri ortamları yaratıp yaratmadıkları sorusu yöneltildi. Özellikle ailelerden bu konularla ilgili bir dönüt alıp almadıkları sorusu yöneltilmiştir. Dönüt almaları halinde öğretmenlerden konunun detaylarına girmeleri istenmiştir. Ayrıca son soruda öğretmenlerin çocukların ev içindeki karar verme süreçlerine dâhil edilmelerine ilişkin somut örnekler gözlemleyip gözlemlemedikleri de sorulur (Tablo 19).

Ebeveynlere yönelik odak grup görüşmelerine 10'u kadın ve 5'i erkek olmak üzere 15 ebeveyn katılmıştır. Katılımcılar Diyarbakır, İzmir, Zonguldak, Hakkari, Malatya, Kastamonu, Aydın, Muş, Van, Bursa, Siirt ve Muğla şeklinde 12 farklı ilden belirlenmiştir. Odak grup görüşmeleri dört farklı grup halinde yapılmıştır. Analizlere dâhil edilen isimler odak grup görüşmesine katılmayı kabul eden ve telekonferans esnasında hazır bulunarak sorulara yanıt veren ebeveynlerden oluşturulmuştur (Tablo 20). Bu anlamda üçüncü grupta daha az katılımcının olması telekonferans esnasında söz konusu kişilerin meşgul olmaları ya da aramalara yanıt vermemeleri nedeniyledir. Her biri bir saat süren telekonferans görüşmelerinde katılımcılara odak grup görüşme formunda yer alan sorular yöneltilmiş ve katılımcılar diledikleri sırayla yanıt vermişlerdir.

Tablo 20: Ebeveynlere Yönelik Odak Grup Görüşmesi Katılımcıları				
	Katılımcı	Anne/Baba	İl	İlçe
Anneler Grubu 1	Ebeveyn 1	Anne	Diyarbakır	Eğil
	Ebeveyn 2	Anne	İzmir	Menemen
	Ebeveyn 3	Anne	Diyarbakır	Eğil
	Ebeveyn 4	Anne	Zonguldak	Çaycuma
Anneler Grubu 2	Ebeveyn 5	Anne	Hakkari	Yüksekova
	Ebeveyn 6	Anne	Malatya	Pütürge
	Ebeveyn 7	Anne	Malatya	Pütürge
	Ebeveyn 8	Anne	Kastamonu	İnebolu

Anneler Grubu 3	Ebeveyn 9	Anne	Aydın	Çine
	Ebeveyn 10	Anne	Muş	Varto
Babalar Grubu	Ebeveyn 11	Baba	Van	Özalp
	Ebeveyn 12	Baba	Bursa	Mudanya
	Ebeveyn 13	Baba	Siirt	Kurtulan
	Ebeveyn 14	Baba	Muğla	Menteşe
	Ebeveyn 15	Baba	Muğla	Menteşe

Öğretmenlere yönelik odak grup görüşmelerine 11’i kadın ve 1’i erkek olmak üzere toplam 12 ebeveyn katıldı. Katılımcılar Malatya, Diyarbakır, Aydın, Muş, Van, Zonguldak, İzmir, Mardin ve Kahramanmaraş şeklinde 9 farklı il arasından belirlendi. Odak grup görüşmeleri üç farklı grup halinde gerçekleştirildi. Analizlere dâhil edilen isimler odak grup görüşmesine katılmayı kabul eden ve telekonferans esnasında hazır bulunarak sorulara yanıt veren öğretmenlerden oluşturuldu (Tablo 21). Bir saat süren telekonferans görüşmelerinde katılımcılara odak grup görüşme formunda yer alan sorular yöneltildi ve katılımcılar sorulara diledikleri sırayla yanıt verdiler.

Tablo 21: Öğretmenlere Yönelik Odak Grup Görüşmesi Katılımcıları				
	Katılımcı	Cinsiyet	İl	İlçe
Öğretmen Görüşmesi 1	Öğretmen 1	Kadın	Malatya	Pütürge
	Öğretmen 2	Kadın	Diyarbakır	Eğil
	Öğretmen 3	Kadın	Aydın	Çine
	Öğretmen 4	Kadın	Muş	Varto
	Öğretmen 5	Kadın	Van	Özalp
Öğretmen Görüşmesi 2	Öğretmen 6	Kadın	Zonguldak	Çaycuma
	Öğretmen 7	Erkek	Zonguldak	Çaycuma
	Öğretmen 8	Kadın	Zonguldak	Çaycuma
	Öğretmen 9	Kadın	İzmir	Menemen
Öğretmen Görüşmesi 3	Öğretmen 10	Kadın	Malatya	Pütürge
	Öğretmen 11	Kadın	Mardin	Kızıltepe
	Öğretmen 12	Kadın	K. Maraş	Elbistan

3.2. Ebeveyn Görüşmelerinin Değerlendirilmesi

Ebeveynlerle yapılan odak grup görüşmelerinin sonunda elde edilen veriler analiz edildi ve eğitimlerin ebeveynlerle çocukları arasındaki ilişkiye nasıl katkıda bulunduğu sorusunun yanıtı bulunmaya çalışıldı. Buna göre yapılan değerlendirmeler sonucunda veriler sekiz başlık altında toplanarak raporlaştırıldı.

3.2.1. Eğitimlerin Ebeveyn-Çocuk İletişimine Katkıları

Eğitim sürecinden sonra ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimde önemli değişimler meydana geldiği görüldü. Katılımcı 1, eğitimden önce her şeye çok çabuk sinirlendiğini, eğitimden sonra ise sakinleşmeyi öğrendiğini ifade ederken “Onlarla beraber mutfağa giriyorum. Onların istediğini yapmaya çalışıyorum. Evin kirlenmesi falan öyle şeylere artık o kadar takmıyorum” şeklinde sözlerine devam etti. Çocuklara nasıl davranılması gerektiğini bildiğini ama uygulamada zorlandiğını söyleyen Katılımcı 2 de pandeminin yarattığı stresten çok etkilendiğini ancak katıldığı eğitimin sonucunda kendisinde yeni farkındalıkların olduğuunu ve daha anlayışlı bir ebeveyn olma gayreti gösterdiğini belirtti. Bu farkındalığın herkes tarafından edinilmesi gerektiğini “Bu eğitimi herkesin alması lazım. Herkesin hatırlaması lazım.” şeklindeki sözleriyle vurgulamıştır.

Beş çocuklu ve özgüven sorunu yaşıyan Katılımcı 5, 16 yaşındaki oğlunu eğitimler sayesinde güreş sporuna yazdırdıklarını ve oğullarında kısa süre içinde beklemedikleri bir değişim meydana geldiğini aktardı ve değişimin sadece çocuklarda değil kendinde de yaşıandığını şu sözlerle anlattı: “Eğitim sürecinin kattıkları; kendime fark yarattım ve anne olarak kendimi fark ettim. Kendimi farklı hissettim.” Katılımcı 7 de küçük yaşıta anne olduğuunu ve çocuklarının hatalarına karşı çoğunlukla fevri davrandığını ama eğitimin ardından cam kıran oğluna normalde davrandığından farklı yaklaşıarak onu anlamaya çalıştığını ifade etti. Eşinden boşandıktan sonra kızını tek başına yetiştiren Katılımcı 8 ise ergenlik dönemine giren kızıyla pandemi döneminde gerektiği kadar ilgilenemediğinden yakınmış; buna rağmen eğitimden sonra görece rahatladığını ve o ana kadar kızına karşı gösterdiği tutumun genel manada doğru olduğuunu gördüğünü anladığını ifade etmiştir.

İş yoğunluğu ve teknolojik kısıtlamaların etkisiyle eğitimde öğrendiklerini çocuklarıyla olan iletişimine yansıtamadığını dile getiren Katılımcı 12, ebeveynlerin telefonlarıyla bir köşeye sıklıkla çekildikleri özeleştirisinde bulundu. Katılımcı 15, pandemi döneminde çocuklarla vakit geçirmenin ne kadar önemli olduğuunu eğitim sayesinde anladıklarını belirterek “pandemide uzaktan eğitim çocukları bir odanın içine kapattı. Çok sıkıldılar. İşimizden dolayı zaman ayıramadığımız günler de oldu ama çocuklarımıza zaman ayırma konusunda önemli yollar kattettik.” şeklinde önemli bir ilerlemeden bahsetti.

3.2.2. Çocukların Olumsuz Davranışları Karşısında Ebeveyn Davranışlarında Gelişme

Çocuklarına eğitim öncesinde söz hakkı bile vermediğini ama eğitimden sonra bu konuya özellikle dikkat etmeye çalıştığını ifade eden Katılımcı 5, uzun yıllar geniş ailenin zor şartlarında yaşadığını ve çocuklarını çok zor şartlar altında büyüttüğünü söyledi. Ayrıca “Çocuklarımın haklarına saygı duydum. Eğitimden sonra çocuklarımın ailenin bir bireyi olduklarını hissettirmeye başladım. Bunu öğrendim.” şeklindeki sözleriyle de eğitimlerden nasıl yararlandığını ortaya koydu. Eğitimlerde çocukların sorularına yanıt vermenin önemini anlayan Katılımcı 2 dinlemeye ve anlaşılır bir iletişim kurmaya daha çok çaba sarf ettiğini ve örneğin maskeyi neden taktıklarını soran oğluna artık daha iyi bir açıklama yapabildiğini sözlerine ekledi .

Eğitimin en önemli artısının çocukları olumsuz bir tavır sergilediğinde daha sabırlı yaklaşma kazanımı olduğunu belirten Katılımcı 7, çocuklar bazen sınırlarını zorlasa bile daha sakin yaklaşmaya devam ettiğini anlattı. Katılımcı 9, ev işlerinde yardımcı olmak isteyen kızına bir şey kırıldığında eskisi gibi tepki vermediğini ve eğitimin bu noktada pozitif etkisinin olduğunu ifade etti. Hatta “Ters bir şey olduğunda sizinle konuştuklarımız aklıma geliyor ve daha sakin olmaya çalışıyorum.” şeklindeki sözleriyle eğitimin kendisine kazandırdıklarını hep akılda tutmaya çalıştığını anlattı. Pandemi döneminde hırçınlaşan çocuklarını eğitimden sonra daha çok anlamaya çalıştıklarını ve tepkilerini farklılaştırdıklarını aktaran Katılımcı 15, “Bu eğitimlerin yaygınlaştırılması gerektiğini düşünüyorum. Çocuğa yaklaşımım muhakkak değişti. Pandemi dönemindeki sıkıntıları biraz daha anlamamızı sağladı bu eğitim. Çocuklarla daha çok empati kurabiliyoruz.” diyerek olumsuz tavır geliştiren çocuklarına karşı nasıl davranılması gerektiği hususunda eğitimlerin olumlu katkısından tekrar bahsetti.

3.2.3. Ebeveynlerin Çocuklarına Karşı İlgi ve Sevgi Gösterme Deneyimleri

Eğitimlerin ebeveynlerin çocuklarına karşı ilgi ve sevgilerini göstermeleri konusunda olumlu katkıları olduğunu ifade eden Katılımcı 1, temizlik takıntısı olduğunu ancak eğitimlerle birlikte eskisi bu durumu kadar önemsemediğini, çocuklarla parka giderek onların özgürce eğlenmelerine izin verdiğini ve bunun da onlara gösterdiği sevginin bir sonucu olduğunu aktarmıştır. Hatta çocuklarına yarattığı özgürlük ortamının bazen eşiyle olan ilişkilerinde zorluklar yaşamasına neden olduğunu ama bu konuyu da eşiyle konuşarak çözmeye çalıştığını anlattı. Katılımcı 5 de çocuklarının evde hayvan beslemek istemelerine evin

kalabalığından ötürü izin vermediğini ancak çocukları ile birlikte hayvanlar için sokaklara mama bıraktıklarını anlattı. Ayrıca Katılımcı 7 eğitimden önce sarılma ve öpme gibi sevgi ifadelerini çok önemsemediğini ama eğitimden sonra sevgi ve ilgisini belli edecek türlü tavır değişikliklerini geliştirdiğini belirtti.

Kaliteli zaman geçirmek için çeşitli senaryolar geliştirdiğini aktaran Katılımcı 8, bu vesileyle çocuğuyla film izlemeye başladıklarını hatta kendi işlerine dair danıştığını ve ona sorular sorarak onun fikirlerine değer verdiğini göstermeye çalıştığını anlattı. Eğitimde verilen tüyoları da kullanarak “Deniz kenarında fotoğrafını çekerim diye kandırıp sahilde yürüyüşe ikna ediyorum.” şeklinde bir kurgu yaptığını da dile getirdi. Biri kız biri erkek iki çocuk sahibi olan Katılımcı 9, çocuklarıyla dışarı çıkmayı sevdiklerini, oğluna bisiklet binmesini öğrettiğini ve kızıyla da top oynadıklarını aktardı. “Eğitimde duyduklarım hep aklıma geliyor. Bunları eğitimde konuştuğumuz için nerede doğru nerede yanlış yaptığımızı anlayabiliyoruz” şeklindeki sözleriyle eğitimin bu konudaki yönlendirmelerinden her fırsatta yararlandıklarını dile getirdi.

Marangozluk yapan Katılımcı 11, kızının atölyeye gelip ahşaptan şekiller çıkarmayı sevdiğini ve hatta bazen vidalama konusunda kendisine yardım ettiğini belirtti ve hatta mobilya çizimlerinden etkilenerken öğretmenine mimar olmak istediğini söylediğini aktardı. Küçük kızlarıyla daha çok ilgilendikleri için büyük kızlarının kıskançlık yaptığını anlatan Katılımcı 12 ise eğitimden sonra bu sorunla nasıl daha iyi başa çıkabileceklerini öğrendiklerini söyledi.

3.2.4. Uyku ve Beslenme Düzeni Konusundaki Paylaşımlar

Eğitim sürecinin çocukların uyku ve beslenme düzeni kazandırılması noktasında ebeveynlere somut katkılar sunduğu görüldü. Beslenme sorunları yaşayan beş yaşındaki oğluna düzenli beslenmenin önemini anlatan Katılımcı 1, “Eğitimden sonra neden yemek yemesi gerektiğini anlattım büyümen için lazım vitamin için lazım diye. Ondan sonra yemeye başladı, beslenme alışkanlığı daha iyi oldu. Artık oturup yiyeceksin dediğimde yiyor. Eğitim bize çocukların da fikirlerini alın dedi. Çocuklarla daha iyi konuştuğumuzda daha iyi oldu.” şeklinde kendini ifade etti. Eskiden sabahları geç kalktığı için çocuklarına çok geç kahvaltı hazırladığını söyleyen Katılımcı 3, eğitimden sonra çok daha dikkatli olduğunu ve beslenme düzenine özel önem verdiğini paylaştı. Ayrıca “Anne baba çocuklara rol model oluyormuş. Önce kendi uyku düzenimi değiştirdim sonra onların ki değişti.” diyerek eğitimin hem beslenme hem uyku düzeni konusunda nasıl katkılar yaptığını özetledi.

Eğitimin kendileri için bir milat olduğunu belirten Katılımcı 4 ekran süreleri uzadıkça uyku düzenleri bozulan çocukları için bazı yeni düzenlemeler getirdiklerini ve bu düzenlemeleri çocuklarına anlatarak yaptıklarını söyleyen katılımcı pandemi döneminde iyice bozulan uyku düzenlerini yeniden rayına soktuklarını sözlerine ekledi. Öte yandan “Kızım et, oğlum sebze yemiyordu. Şimdi yavaş yavaş alıştırmaya başladım. Anlatıyorum, onların da fikrini alıyorum. Bu da yemeye başlamalarını sağladı.” ifadesiyle beslenme düzeni konusunda da eğitimin artılarına odaklandı. Şehir ve kırsal hayatı karşılaştıran Katılımcı 7, küçük yerde olmanın en önemli avantajının pandemi şartlarından şehirde yaşayan insanlar kadar etkilenmemeleri olduğunu belirtti ve çocuklarının uyku düzeninde herhangi bir sorun yaşamadıklarını anlattı. Uyku düzeni konusuna özellikle önem verdiğini anlatan Katılımcı 9, yaz aylarında uyku düzenleri bozulmasın diye “kendisinden feragat ederek” akşam gezmelerine gitmediğini anlattı.

3.2.5. Karar Alma Süreçlerine Çocukların Katılımı

Eğitim sonrasında ev içi alınan kararlarda karar alma süreçlerine çocukların katılımı noktasında olumlu bir gelişme olduğu da somut örneklerle gözlemlendi. Katılımcı 5, çocuklarına evdeki değişikliklerle ilgili söz hakkı verdiklerini ve kendi odalarının sorumluluğunu onlara devrettiklerini ifade etti. Katılımcı 7 özellikle salon ve mutfak konusunda çocuklarına kulak vermeye başladığını; Katılımcı 8 de deneme yanılma yöntemiyle kızının beğenileri doğrultusunda değişiklikler yapmaya çalıştığını belirtti. Bu vesileyle kızıyla ilgili olarak şu olayı anlatır: “Vitrinin yerini değiştirmek istedi. Olmayacağını biliyordum ama ses etmedim. Denedi kendi gördü. Olumsuz yorumları beni sinirlendirse de eğitimden sonra daha sabırla dinlemeye sormaya çalışıyorum. Çok müdahil olmuyorum onun alanına. Eğitimden sonra ev içindeki diyaloglarımızda daha sakin kalmaya çalışıyorum.”

Sadece evle ilgili karar alırken değil kendisine bir şey alırken de çocuğunun fikrini almaya başladığını ifade eden Katılımcı 9, odalarını ayırmak istedikleri çocuklarına dekorasyon konusunda sorular yönelttiklerini söyledi. Katılımcı 9, kanepe örtüsünün renginin belirlenmesinden koltuk ve halıların yerini değiştirmeye kadar pek çok konuda çocuklarından destek istemeye başladığını aktardı. Katılımcı 11 ve Katılımcı 12 de çocuklarının çalışma odalarıyla ilgili kararları alırken çocuklarını serbest bıraktıklarını vurguladı. Katılımcı 13 yapmayı planladıkları ağaç ev için tasarımı çocuğuyla birlikte yaptıklarını ifade ederken Katılımcı 14 hangi oyunları oynayacaklarına çocuklarıyla birlikte karar verdiklerini ve

Katılımcı 15 de çocukların fikirlerini almanın onların özgüvenlerini geliştirdiğini yaşayarak gördüğünü sözlerine ekledi.

3.2.6. Çocuklara Sorumluluk Bilinci Kazandırılması

Eğitimlerin çocuklara sorumluluk bilinci kazandırılmasına sunduğu katkı, odak grup görüşmelerinden çıkan bir diğer olumlu gelişme. Katılımcı 2 eğitim öncesinde parka bile göndermedikleri çocuklarına eğitim sonrasında küçük ağaçları sulama görevi verdiklerini ve çocuklarının da bu işi bir nevi oyun olarak gördüklerini sözlerine ekledi. Katılımcı 5 ise özellikle söz almak istediğini belirterek dört yaşında vefat eden engelli çocuğunu etrafındaki pek çok kişiye rağmen dünyaya getirmeye karar verdiğini, çocuğunun yaşaması için yıllarca hastanelerde koşturduğunu ve verdiği mücadelenin kendisini özel bir anne olarak görmesini sağladığını belirtti. Odak grup görüşmesinde duygusal anların da yaşanmasına neden olan bu aktarım görüşmenin ne kadar içten geçtiğinin bir kanıtı olarak kayda geçti.

Katılımcı 10, çocuklarına masal okuduğunu ama eğitimden sonra büyük kardeşe masal okuma sorumluluğunu verdiğini ve böylece kardeşler arasındaki ilişkinin olumlu etkilendiğini belirtti. Eğitim sonrasında çocuklarının ev hayvanı isteğini yerine getirmeye karar veren Katılımcı 15, “Çocuklarım okula giderken benden yavru köpek istediler. Önce sıcak bakmadım sonra onlar çok isteyince iki yavru köpek getirdim eve. Köpeğin sorumluluğunu çocuklara verdim. Çok güzel bir etkisi oldu. Eğitimden sonra aldığım bir karardı. Köpek koyunları çevirip getirebiliyor. Çok güzel yetiştirdiler bu köpekleri.” şeklindeki sözleriyle eğitimin olumlu yönüne vurgu yaptı.

3.2.7. Pandemi Sürecini Kolaylaştırmak

Pandemi sürecinde ebeveynlerin çocuklarına gerekli ve uygun bilgileri vermeleri noktasında yapılan tavsiyelere ne oranda uyulduğu konusunda umut vadeden gelişmeler olduğu gözlemlendi. Katılımcı 4 pandemi sürecinde babaanne ve dayılarını kaybeden çocukların çok olumsuz etkilendiğini, eğitim sonrasında akşam haberlerini dinlemeyi bıraktıklarını ve ölüm hakkında konuşmamaya gayret ettiklerini ifade etti. Katılımcı 5, eşinin işsiz kalması nedeniyle maddi açıdan çok zorluk çektiklerini, devletten tablet almalarına rağmen internet erişimlerinin olmayışından çocuklarının uzaktan eğitime verimli şekilde devam edemediğini ve kendisiyle kızının korona virüse yakalanarak sağlık sorunları yaşadığını dile getirdi.

Katılımcı 7, eğitimden önce çocuklarının yanında çok fazla pandemiden bahsettiklerini, eğitimler sayesinde bu durumun farkına vardıklarını ve sonraki süreçte çocuklarına aşılardan gelmesiyle her şeyin düzeleceğini telkin etmeye çalıştıklarını belirtti. Eğitimin kendilerine çok şey kattığını anlatan Katılımcı 9, “Korkutmadan da anlatmak lazım. Eğitimin böyle bir katkısı oldu. Korkutmadan güzelce anlatıyoruz artık.” şeklindeki yaklaşımıyla eğitimin katkılarını referans verir. Benzer şekilde hareket ettiklerini söyleyen Katılımcı 10 da korkutmadan anlatmanın yollarını bulma noktasında eğitimden çok pozitif etkilendiklerini belirtti.

3.2.8. Ek Değerlendirmeler

Odak grup görüşmelerinde katılımcılar bazı konularda ek değerlendirmeler yapmak istediler. Bu anlamda Katılımcı 1, eğitimlerin katkıları noktasında “Konuşmak bir araya gelmek bana yine çok iyi geldi.” şeklinde memnuniyetini dile getirdi. Proje ekibi ve eğitmenlere yönelik de olumlu değerlendirmelerde bulunan Katılımcı 9 “..... Hanım sanki bizden birisi gibi oldu. Sanki yıllardır tanıyor gibiyim. Eğitimlerde de öyleydi. Çok çabuk geçiyordu eğitimler. Hepsi çok sıcaktı eğitimler çok güzeldi. Beyle de sanki tanışmış gibiyim. Çok samimi geçti nasıl cevap veririm diye düşünmüştüm ama hiç zorlanmadım.” mutluluğunu bu şekilde ifade etmiştir. Buna ek olarak Katılımcı 11 de “Eğitim konusunda bizzat kendimde değişiklik gördüm. Eğitimden önce asabiydim çocukları dinlemiyordum. Sonrasında daha rahat davranmaya başladım çocuklara.” diyerek asıl değişimin kendisinde olduğunu ima eder. Eğitimlerin içerikleri konusunda katkı sağlamak istediğini ifade eden Katılımcı 15, bu eğitimlerin okullarda rehber öğretmenler bazında yapılması gerektiğini belirtti. Ayrıca anlatılanlarla ilgili kitap tavsiyelerinde bulunabileceğini sözlerine ekledi.

3.3. Öğretmen Görüşmelerinin Değerlendirilmesi

Öğretmenlerle yapılan odak grup görüşmelerinin sonunda elde edilen veriler analiz edildi ve eğitimlerin ebeveynlerle çocuklar arasındaki ilişkilere nasıl katkıda bulunduğu sorusunun yanıtı öğretmenlerin gözlemleri ve aldıkları dönütler üzerinden bulunmaya çalışıldı. Ayrıca, çocuk sahibi öğretmenler, aile deneyimlerini de dâhil eden açıklamalarda bulundular. Buna göre yapılan değerlendirmeler sonucunda veriler 10 başlık altında veriler toplandı ve raporlaştırıldı.

3.3.1. Eğitimin Oluşturduğu Farkındalık ve Yargılar

Öğretmenlerin gözlem ve duyumlarına göre, eğitim sürecinin ebeveynlere yönelik en önemli katkılarının başında farkındalık ve motivasyon oluşumu ile çocuğa değerli hissettirme şeklinin öğrenimi geliyor. Kendileri ile gurur duydukları görülmüş ve belki de ilk kez bir eğitime katılarak ailelerin çocukları için bir şey yaptıkları düşünülüyor. Öğretmen 12, “Günde bir kere çocuğunu sevdiğini söyleyen artık üç kere söylüyor mesela” şeklinde örnek verdi. Öğretmen 6, eğitimi önce sınıflarına sonra da okula aldıkları söyledi. Ona göre, eğitimlerin gruba göre hazırlanması bilgilerinin güncellenmesini sağladı ve ihtiyaçlara cevap verdi. Öğretmen 6’nın aktardığı üzere, aileler, edindikleri bilgiler sayesinde, çocuklarına eğitim desteği bağlamında defter kitap temini dışında diğer değişkenlerin varlığını fark etti; hatta yeni eğitim arayışına girdiler.

Aktarılanlara göre ebeveynler; eğitime dair önyargı ve şaşkınlıklarının ardından, eğitim sonrası memnuniyet duyarak yeni eğitimleri beklediklerini söylediler. Bu durumu Öğretmen 7 şu sözlerle iletmiştir: “Genel olarak hep öğrencilere eğitim veriyor ya da onlar için eğitim alıyorduk. Bu sefer velilere yönelik olunca veliler şaşırıp önce tepki gösterir gibi oldular ama eğitimi alınca bu konuda eğitim alabileceğimiz başka eğitimler var mı diye sordular. (...) hocanın anlatımı ve babalara özel önerilerin fark edilmesi etkili oldu. Babanın çocuk gelişimindeki rolünün önemini görünce keşke daha önce eğitim alsaydık diyenler oldu. Babaların çocuğun eğitimindeki önemi üstüne olan konuşmalar çok etkili oldu. Babalardan böyle olduğunu bilmiyorduk diyenler oldu.” Ailede anne-babanın rollerini tanımak açısından farkındalık yaşayan başka bir örnek ise Öğretmen 8’in anlatımında geçiyor: “Bir öğrencimin anne babası ayrı. Anne çocuklarını terk edip gittiği için babası katıldı ve babası anneye görüştürmek istemiyordu Hocanın annenin çocuk gelişimi üzerindeki etkisini anlatınca bu konuda babanın ‘acaba’ diye düşündüğünü gördüm. Eğitimde annenin öneminden bahsedilince aile kararını sorguladı, sonuçta çocuğun anneye ihtiyaç duyduğunu anladılar.”

Öğretmenliğinin yanı sıra anne de olan bir katılımcının sorusu ile velilerin cesaret alıp sorular sordukları ve kendilerini rahat ifade ettikleri görüldü. Bu deneyimin sahibi olan, kitaplar üzerine köyündeki annelerle çalışma düzenleyen Öğretmen 9, bu eğitimde verilen “hap bilgilerle aslında ne kadar az şey bildiklerini gördüler” demişti. Uygulamaya hazır bilgiler oldukça memnun edici bulundu çünkü literatür ve akademinin harmanlandığı, evlere hemen götürülebilecek pratiklik eğitimlerde sunuldu. Ayrıca aynı öğretmen, eğitimin öğrencilerinde

daha çok yaşanan sorunların derinleştirilmesi için alan açtığını ifade etti. Öğretmen 9'un girişimi ile eğitimin farklı köylerdeki ailelere ve öğretmenlere ulaşma fırsatı oldu. Planlananın ötesinde oldukça geniş bölgeler dahil olmuş; nitekim katılımcılarda cesaret, motivasyon ve özgüven artışı doğmuştur.

3.3.2. İlgı ve İletişim Bağlamında Eğitimle Yenilenen Tutumlar

Öğretmen 11, yüz yüze eğitim sürecine katılamayıp telefonda aldığı bilgilere göre ailelerin çocuklarına karşı olan duygu ve düşüncelerini daha çok dile getirdiklerini, çocuklar ile daha çok iletişim kurduklarını söyledi. Öğretmen 12, benzer biçimde çocuklarına ilgilerini artırdığını söyleyen ailelerden bahsetti. Bir veli, eğitimi çok faydalı bulduğunu ve artık daha kaliteli iletişim kurduğunu Öğretmen 10'a iletmiştir: "Çocuklara şartlı koşullu bir şeyleri yaptırmak, ödül ceza vermek yanlışmış doğrusunu öğrendim dedi." Öğretmen, ailelerin yanlış bilinen doğruları eğitimde daha iyi anladıklarını ekledi. Hem anne hem öğretmen rolü ile Öğretmen 2, "Çocuklarımla hep sevgi iletişimi halini korumaya çalışsam da bazen sıkıldığımız, gerildiğimiz anlarda bağırabiliyoruz. KODA bu anlamda bana iletişim konusunda çok yardımcı oldu örneğin çember. Sevgi dilini iyileştirdi. Çocuklar her geçen gün daha çok yakınlaşıyorlar." demiştir.

Kendini geliştirdiğini ifade eden Öğretmen 1 "Kendilerini değerli hissettikçe daha çok kendilerini açtılar, iletişimimiz daha olumlu hale geldi. [Zorluk] Kendi kalıp düşüncelerim vardı. Bir öğrenci şöyle olmalı gibi meli, malı düşünceler. Örneğin sıraya geçmemizse sert şekilde cevap verebiliyordum ama şimdi daha yumuşak ilerliyorum. Aaa, sen sıraya geçemedin mi ne oldu deyip eğlenceli şekilde durumun farkında olduğumu ona hissettiriyorum." sözleri ile deneyimini paylaştı. Öğretmen 3 de "Doğru ilerlediğimi eğitimle fark ettim. Her sorunda hem okulda hem evde hep durup düşündüm. Anlık tepki yerine düşünerek hareket etmeye başladım. Kendimi kontrol edip tepki vermeye başladım." sözleriyle açıklama getirdi. Öğretmen 4, "Çok sinirlendiğimde çocuklar onlara sevgimin azaldığını düşünüp mektup yazıyorlardı. Onlar da üzülüyordu. Böyle durumlarda gün veya ders sonunda, 'sizi seviyorum unutmayın kızdım ama sizi seviyorum' demeye başladım" dedi.

Öğretmenlerin yaratıcılıklarını kullandığı da gözlemlendi. Örneğin Öğretmen 5, geliştirdiği bir yöntemi şöyle aktarıyor: "Bazen çocuklara ders sırasında birbirlerine vurdukları için kızdığımda. arkamı dönmeden 'bakalım kimler akıllı duruyor' deyip 5'ten geri saymaya başlıyorum. Bireysel olarak kızmak yerine tüm sınıfı katarak ilerliyorum. Yanlış bir şey

yapınca tüm sınıfı uyarınca o öğrenciler anlayıp düzeltiyorlar.” Öğretmen 2’nin deneyimi, yine bir ilgi ve iletişim örneğidir: “Hiç ödev yapmayan bir öğrenci vardı. Diğer öğrencilerin gerisindeydi. Ben de kızırıyordum, neden yapmadın diyordum ve saç taramak gibi saçma sebepler sunuyordu. Bazen de yalnız bırakıyordum. Eğitimden sonra onunla onu anlamak üzere konuşmaya başladım ve sıkıldığını öğrendim.”

3.3.3. Eğitimler Sayesinde Kazanılan Yakınlaşma ve Empati

Öğretmen 1, hem anne hem öğretmen olarak deneyimlerini şöyle anlatıyor: “Eğitimde çocuğun bakımıyla ilgili konuşmuştuk belirli saatlerde etkinliklerin düzenlenmesi ve çocuklarla özel vakit geçirmek. Bunu bilsek de çocukların istediği etkinliği yapmaktansa belirli çerçeveler etrafında etkinlik yapma eğilimindeydim. Aslında çocuğun yönlendirdiği etkinliklerle çocuğun ailesiyle en çok yapmak istediğini gördüm. Kızımın daha da iyi bir ebeveyn olacağını öğrendim. Kızım da benimle sohbet etmeye başladı ve zaman faaliyet önerisiyle gelmeye başladı. Beslenme saatine ihtiyacı olduğunu daha iyi anladım, yemek saatlerini rutine oturttum. Fiziksel ve duygusal ihtiyaçları karışmıştı ve zamanları değişebiliyordu önceliklendirme açısından. Çocuk eğlensin de iki saat aç kalsın diyordum ya da tam tersi yemeğini yesin de gerekirse ağlasın diyordum. Onun orta yolunu buldum ve rutinlerin önemini anladım. Velilerimden de bu rutinelere dikkat ettiğini ve olumlu sonuçlar aldığımızı duyduk.”

Öğretmen 2, öğrencilere karşı iyileşen empati yeteneğinden bahsediyor: “Önceden ödev yapmadıklarında daha çok kızabiliyordum, daha az anlayışlıydım. Onların ev yaşamı hakkında bilgi sahibi oldukça ödev yapmamalarının nedenlerini daha iyi anlamaya başladım. Öğrencilerimin ev yaşamını görmek empati kurmamı artırdı.” Mesleğinin ilk yılında olan Öğretmen 3 ise benzer biçimde “öğretmenliğe pandemide başladığım için ailelerle çok görüşemiyordum ve öğrencilerin aile hayatlarına dair bilgim olmuyordu. Aileleri ve ev ortamlarını daha yakından tanıdıkça kendi çocuğumla ilgili de haftalık değerlendirmelerimiz olmadığını fark ettim, bunu hayatımıza ekledik. Böyle bir farkındalık oluşturdu.” sözlerine yer verdi. Empati için özenini geliştiren Öğretmen 4, “Uzaktan eğitimde hep ders ve kazanım vermeye yoğun bir şekilde devam ediyordum. Ancak çocukların benimle vakit geçirmeye ihtiyacı olduğunu anladıkça onların ilişkisel ihtiyaçlarına daha dikkat eder oldum.”

Mesleğinin ilk yılında olup ilçede yaşayan ancak köyde hizmet eden Öğretmen 5, ailelerle telefon üzerinden iletişime geçti. Söz konusu öğretmen katıldığı eğitimler sayesinde çocukları

tanıdığını ve müfredat dışında okulda etkinlik yaparak ailelerin davranışlarının da benzer şekilde geliştiğini gözlemlediğini paylaştı. Müfredatın yetiştirilmesine odaklanmak yerine çocuklarla eğlenceli vakit geçirmeyi tercih etmiştir ki böylece çocukların da okula daha çok gelmeye ve daha çok öğrenmeye başladığı fark ediliyor. Öğretmenler açısından sanal ortama rağmen ailelerle yakınlaşma, aralarındaki anlayış ve empatinin artması, ailelere karşı mevcut önyargının fark edilmesi ve azaltılması, ortamda sakin iletişim dilinin kullanımı, süreçte öğretmenlerin velilere ve velilerin de çocuklarına yakınlaşması neticesinde öğretmen-veli, veli-veli ve veli-çocuk arasında olumlu bir iletişim-etkileşim ortamı söz konusu olduğu gözlemlendi. Bu konuda Öğretmen 6 deneyimlerini şöyle aktarıyor: “Rol model olundu. Bilmediğimiz şeyler ve velilere karşı ön yargılarımız oluyor. Eğitimdeki sanal ortam bile bizi yaklaştırdı. Birbirimizi gönülden anladık. Birbirimizle konuşurken daha sakindik ve empati kurmaya çalıştık. Aslında 27 yıllık öğretmenim ama her zaman eksikliğimiz, önyargılarımız oluyor. Velileri tanıdığımızı zannediyoruz. Süreç bizi velilere, velileri de çocuklarına yaklaştırdı. Birbirimizi gönülden anladığımızı hissettim.”

Öğretmen 7, “Roman vatandaşlar ve Adanalı mevsimlik işçi çocukları var. Kâğıt toplayarak geçimlerini sağlıyorlar. Bu çocukların ailelerini çocukların giyimlerini ve ne yaptıklarını çok umursamayan aileler olarak görüyorduk. Evlerinin içini görme şansımız oldu. Zoom üzerinden yapılacak eğitim için eve çeki düzen vermeye çalıştılar. Velilere olan ön yargımızı fark ettik ve daha farklı olduklarını gördük. Öğretmen ve aile iletişimini ve veliler arası iletişimi de olumlu anlamda etkiledi bu eğitim. Normalde mahallede kavga eden insanlar aynı çatı altında aynı eğitime girince birbirlerine olan davranışları bile yumuşadı. Birbiriyle kavgalı olanlar daha kibar ve ılımlı olmaya başladılar. Bu adımlar süreklilik göstermeye başladı. Eğitim sonrası okula çocuklarını daha temiz gönderdiler. Çocuğuna olan davranışı da dikkatimi çekti. Bir öğrencim çok hırçındı mesela. Eğitimden sonra ailenin değişen tavrı ile çocuktaki hırçınlık yavaş yavaş azaldı diye düşünüyorum... Yaptığımız veli toplantılarında bunları anlatıyorduk ama velilere ulaştıramıyorduk. KODA veli ve öğretmen arasında bir bağ oldu ve bizi birbirimize bağladı.” demiştir. Öğretmen 9, görüşmeye yakın bir tarihte yaptığı gözlemi anlatıyor: “Geçen hafta KODA’nın Kırsalda Aile Çalışmaları Programı (AÇP) aracılığıyla başka bir köyden bir kadınımla bir video çekimine gittik. Konuşurken üç tane çocuğuna olan davranışları beni kendine hayran bıraktı. Üniversite okumuş gibi bilgi sahibi ve öğrenmeye çalışıyordu. Evine gidip yemek yedik. Çocuğu düşünce onu suçlamadan konuştu

ve onu anlamaya çalıştı. Eğitimlerle birlikte daha farkında ve dikkatli davrandığına şahit oldum.”

Öğretmen 5, “Çocuklara sert tepki vermiyordum. Ancak ev hayatlarını bildiğim için çocuklara gerekçe sunabildim örneğin kuzuya gitti, 1 saat geç gelebilecek” diyerek görüşünü açıklamış ve çocukların eskiden kuralları esnetmeyi seçmese de bazı konularda esnek olmaya başladığını söylemiştir. Zorluk olarak, “Kuralları esnettikçe çocuklar aileler daha rahat davranmaya başladı buna çözüm olarak orta noktayı bulduk. Karşılıklı empati” ifadelerine yer vermiştir. Öğretmen 4 de empati konusunda geliştiğini ve “ders, okul sorumluluğu değil onların yaşamı, yaşadığı zorlukları da görmeye” başladığını ve olumsuz davranışların arkasındaki nedenleri daha iyi anladığını belirtmiştir. Öğretmen 3, uzaktan eğitimin zorluğuna rağmen “1-2 hafta sonra sistem oturdukça ve onları dinledikçe, öğrenciler de doğruyu söylemeye yöneldi. Aileler ulaştı ve onlarla problemi çözmeye çalıştık. Uzaktan eğitimde matematik zorluyordu, esneklik göstermeye başladı. Eğitim sonrası KODA’nın iletişim diliyle birlikte benim dilim de değişti, daha çok dinlemeye başladım hem velileri hem öğrencileri.” demiştir ve öğrencilerin aile düzenlerine, ev durumlarına, zayıf internet bağlantısının yarattığı zorluklar karşı bir anlayış geliştirdikçe sürecin daha yumuşak akabildiğinden bahsetti.

Fiziksel şiddet sorunlarından haberdar olan Öğretmen 1’in deneyimleri şöyledir: “Bu davranışların altındaki ihtiyaçları düşünmeye başladım. Aileler daha çok çocuklarıyla, özellikle ruh halleriyle, ilgilendiler. Fiziksel şiddet uygulayan kişiye fiziksel aktiviteler düzenledi ve aile de değer göstermeye başladı; artık belli bir rutinle ilerlemeye başladı eskiden uzaklaşma yoluna gitmeye başladı. Aile ve okuldan ilgi ve değer görünce bu sorun yarı yarıya giderildi.” Zorluk kısmı için ise; “Ben uzaklaştırmadığımda diğer öğrencilerim tepki göstermeye başladı. O öğrencilerle konuşup herkesin birbirini desteklemesine alan açtı, ‘sevgi yumağı’ olduk.” sözlerini dile getirmiştir. Öğretmen 12, açıklamasında “Eğitimler sayesinde aileler ile benim de iletişimim daha iyi hale geldi.” sözlerine yer verdi.

3.3.4. Eğitim Sürecinin Yansımaları

Öğretmen 11 ve Öğretmen 10 gözlem şansları olmadığı bilgisini paylaştılar. Köyde olduğu için mesleğine fiilen devam eden Öğretmen 12, “Son eğitimde öz disiplinden bahsetmiştik. Biz ne kadar sakinsek sınıf da öyleydi. Kuralları beraber belirlemek konusunda, çocuklarla daha neler yapabiliriz konusunda çeşitlendirdik. Kendi adıma bu konuya özenim arttı diyebilirim.” şeklinde açıklamıştı. Öğretmen 6’nın açıklamasında geçenler “Veli, öğretmen ve

öğrenci birbirimize bir zincirle bağlıyız. Birbirimizi ne kadar anlarsak ilişkiler de o kadar güzel oluyor. Ne kadar şiddetsiz bir dil kullanırsak ilişkiler de o kadar güzel oluyor. Pandemide çocuklar,veliler ve biz çok yorulduk. Veliler eğitim almadan öğretmen oldular. Öğretmenler olarak teknolojik altyapıları olmadan teknolojik öğretmen olduk. Çocuklar biz ve veliler arasında kaldılar.” şeklindedir.

Öğretmen 7, çocukların değişimine yönelik birinin hırçınlığı örnek vermiştir ve gözlemini aktarmıştır: “Ailelerin çocuklarına olan özenleri artınca çocuk daha az hırçınlık gösterdi. Akademik gelişimleri konusunda gözlem yapma vaktimiz/imkânımız olmadı Daha çok duygusal olarak gözlemledik. Öğrenciler birbirleriyle daha sıkı kaynaştılar, şiddet azaldı.” Öğretmen 9 da velilerine yönelik gözlemlerini ve deneyimlerini şöyle dile getirdi: “Seminerdeki farkındalıkla hep uzaktan devam ettik. Uzaktan eğitimde de sıkıntılar yaşıyorduk. Çocuklar derslerde daha aktif oldu. hocanın ortamın dinamiğine göre konuşmaları veliler çocuklarının değerli olduğunu gördüler. Benim haricimdeki diğer öğretmenle hep sorunlardan bahsettik. Sorunlara yönelik cevaplarda. Bir örnek verebilirim. YGS’ye girecek bir öğrencinin velisi vardı. Çok fazla stresleri vardı. Bu süreçte o biraz rahatladı. Çocuğuna baskı uygulama söz konusuysen rahatladı. Daha rahat davrandı çocuğuna. Bu konuşmayı 1,5 ay önce yapsak sığağı sığağına konuşacak çok daha fazla şey olurdu.”

3.3.5. Eğitimle Kazanılan Sorumluluk Bilinci

Öğretmen 7, sorumluluk bilinci bağlamında şunları aktardı: “Velilerden özellikle babalar üzerinde etkili. Ödevler verirken anne - baba etkinlikleri veriyorum. Babalarla yaprak sarma yapmak gibi. Başta birkaç 5-6 öğrencinin babası yaparken eğitimden sonra etkinliğe katılan veli sayısı arttı. Veli görevi yapınca çocuk da yapıyor. Veli önemsemediğinde çocuk da önemsemiyor.” Öte yandan okul öncesi öğretmeni Öğretmen 8, eğitimlere rağmen gerekli davranış değişikliğinin ebeveynlerde yaratıldığını düşünmüyor: “Çocuklar okula her geldiğinde kahvaltısız geldi. Hâlbuki eğitimde bunlardan bahsettik. Uykusuz geliyorlardı. Ailelerin bunun üzerinde durmadığını önemsemediğini düşünüyorum. Uyku ve beslenme sıkıntıları eğitimden sonra da devam etti. Benim de çocuğum var ve ben bir yumurta yemeden çocuğumu dışarıya bırakmıyorum, okula götürmüyorum. Ama ailelerde değişiklik olmadı. Aileler bu paylaşımı önemsemedi bence. Ailelerin bu rutinleri oluşturmak için çabalamadıklarını düşünüyorum.”

Çocuk sahibi öğretmenlerden Öğretmen 3, “Ben kararlı durunca kendisinin yapması gereken konuları fark etti. Bu süreci yürütme konusunda olumlu etkiledi.” derken, Öğretmen 5 “Daha çok ödevler konusunda sorunlar yaşadık. Zorunluluk değil severek yapacağı şeyler olsun istedim, ödev seçme şansı verdim. Okulda etkinlik olarak da yapabiliyorlardı istediklerini evde yapabiliyorlardı. Kendi tercihleri oldukları için sorumluluk almaya başladılar. [Zorluk] Eve çok etkinlik götürünce sıkıldılar, okulda bir kısmını yapınca daha rahatladılar ve sıkıntı yapmadılar.” sözlerini dile getirdi. Öğretmen 2 ise, sınıf içi etkinlikleri evde yapma konusunda esnek olduğunu ancak hem evde hem okulda yapsa mı diye sorguladığını da itiraf etmiştir. Öğretmen 1 “Özellikle kendi kararlarını almalarını sorumluluk bilincini olumlu etkili oldu. Daha fazla benimsediler ve bu kararların sorumluluğunu aldılar. Olumsuz sonuç aldıklarında da sorumluluk aldılar, bu konuda yönlendirdik. [Zorluk] kendimi geliştirmeye ilgili, alışkanlıkları bırakma. Çocuklar aslında değerli hissediyor ve kendini göstermek çok hoşlarına gitti.” dedi.

3.3.6. Uyku ve Beslenme Düzenin Değerlendirilmesi

Öğretmen 9, kendisine iletilen problemlerden çok kısa bahsederek öneri ve gözlemlerini şöyle dile getirdi: “Sabah kalkamıyor, kahvaltı yapmıyor derse geç kalıyor vb. Eğitimden sonra bir check-list olsaydı daha bir etkili olabilir miydik? Gözlemleyip geri bildirim versek. Uygulayan velinin takip edeceği maddeler olsaydı hem veli hem bir takip edip buluşup değerlendireydik iyi olurdu.” Sadece uyku özelinde kalmayıp ailedeki genel değişim öğretmenin gözlemlerine şöyle yansımıştır: “Annenin çocuğa olan davranışları değişti eğitimden sonra. Uyku özelinde de değil. Diğer konularda da anne çocuğunu daha rahat bıraktı. Çocuk derste daha aktif oldu. Üstün zekalı özel bir öğrencim vardı. Bir sakinlik oldu çocukta. İsim söylendiğinde cevap vermiyordu önceden. Sonrasında belki de annenin baskısından sıyrılınca çocuk daha dikkatli dinleyip cevap vermeye başlamış olabilir.”

Öğretmen 1, “kahvaltılara daha çok önem vermeye başladım” ifadelerine yer vererek, velilerin de uyku saatinde kararlı olsa da tutarlı olmaındaki zorluklarından bahsetti. Ancak konunun önemini anlayıp kararlılıkla devam ettiklerini de belirtmiştir. Daha önce sınıfta “Kahvaltı yaptınız mı? Uyudunuz mu?” diye sorduğunu belirten Öğretmen 4, “Şimdi ailelerle de konuşmaya ve öğrenmeye başladı.” demiştir. Sınıf içinde de bunları sorarak, hatırlatmalar yaparak önemini vurgulamaya başlamıştır. Uyku konusunda sorun iletilmeyen Öğretmen 5, bir öğrencisinin gece babası eve geldiğinde teknolojik aletle oynama ısrarını, aileyle

konusarak çözdüğünü dile getirdi. Beslenme konusunda zararlı içecekleri okula getirmemelerini de sınıfla konuşmuştur. Velilerinden geri dönüş almayan Öğretmen 2, onlarla okula daha sağlıklı yemek getirmeleri konusunda görüşüğünü söyledi.

Öğretmen 10, “Eğitimlerden sonra uyku ve beslenmeyle ilgili daha bilinçli olduklarını düşünüyorum. Bir velim çocuğun çok geç yattığını söylemişti. Eğitim sonrası telefonla görüştüğümüzde bunu düzelterceğini ifade eden cümleler kurmuştu. Zaten dikkat ediyorlardı. Eğitim ile önemini daha iyi anlamış oldular bence.” İfadelerine yer vererek ilerleme olduğuna dair görüş sahibi olduğunu gösterdi. Diğer taraftan öğretmen 11 ise, “3 veli de anneydi. Katılan veliler zaten ilgili olan velilerdi. Diğerleri ile kaç kere konuştum zamanım yok, telefonla konuşamam gibi bahaneler öne sürdüler. Ben zaten çok dikkat ediyordum uyku beslenmeye eğitimden sonra daha çok dikkat ediyorum, sonuçlarını almaya başladım diyen veli oldu.” diyerek farklılıkları gösterdi. Kreşe giden çocuk sahibi Öğretmen 3, düzenli bir rutini olduğunu, “bu konuda esneklik olsa da daha duyarlı davranıp çocuğa rutinleri anlatarak devam” ettiğini söylemiştir. Öğretmen 7, uyku-beslenme konusunda daha önceki konuşmalar sayesinde sorun olmadığını ilettiler.

3.3.7. Pandemi Sürecinde Çocuklar ve Bilgilendirme

Öğretmen 12, pandemi sürecine dair gerekli ve uygun bilgilendirme hususunda gözlemlerini şöyle ilettiler: “Öğrencilerim maskelerini çıkarmıyorlardı. Sosyal mesafeye uydular. Hatta birbirlerini uyarırdılar. Veliler de uyarıyordu yeterince bence.” Öğretmen 10 da “Çocukların çantalarında ıslak mendil kolonya yedek maske hep vardı. Aileler çocukları destekliyorlardı.” sözleriyle durumu özetledi. Öğretmen 11, eğitimden önce iç açıcı olmasa da eğitim sonrasını değerlendirirken yaşananları da aktarmıştır: “Sınıfıma iki köyden öğrenci geliyor. Bizim köydeki velilerin çoğu korona geçirmişti. O yüzden rahatlık vardı, nasıl olsa geçirdik diye. Ben çok zorlandım. Çocuklar da durumun farkında değildi. Tv falan da izlemiyorlardı pek sanıyorum. Çocuklar da aşırı rahatlardı. Eğitimden sonra yüz yüze gözlem yapamadım ama pandemi konusunu işlediğimiz için bir farkındalıkları ve hassasiyetleri oluştu gibi düşünüyorum.”

Eğitim öncesi ve sonrasına dair bir karşılaştırma Öğretmen 7’den şöyle aktarıldı: “..... hocanın eğitimine kadar veliler ve öğrenciler sosyal medya ve Tv’den bilgiler almıştı. Kimi öğrencilerde korkular, okula gelmemeler vardı. Pandeminin başında olsaydı müdahale edilebilirdi. Olan olmuştu yani. Yaklaşık 1 sene geçtikten sonra eğitim aldılar. İş işten

geçmişti.” Aileler arası karşılaştırmalı bir gözlem de Öğretmen 6’dan gelmiştir: “Çocuklar okulu çok özlemişlerdi ama okula geldiklerinde yüzleri çok gülmüyordu. Bilinçli bilgili ailelerin çocukları çok tedirgindi. Kalabalık ailede ve köyde olan çocuklar daha rahattı.” Çocuk sahibi Öğretmen 3, küçük olduğu için oğluna detaylı açıklamalar yapmadığını ve bu paylaşımı okuldaki öğretmenine bıraktığını söylemiştir. “Bu eğitimden sonra biraz daha uzak tutmaya başladık. Onun korkuları olabileceğini daha çok fark ettik.” diye sözlerini tamamladı. Öğretmen 5 ise, gerekli tedbirleri aldıklarını bildirirken çocukların gözünde öğretmenin konumunu şöyle anlatıyor: “Okulda konuşsak da kendileri köy halkı aile olduğu için birbirlerini görünce okulda maske takma konusunu anlamıyorlar. Anlattıkça daha empati kurdular okulda takma konusunda beni anladılar. Ailelerin anlatımında korkuyorlardı örneğin ölecek miyiz?” Öğretmen 2, dikkat ve özenin aileden aileye değiştiğini gözlemleyerek; gerekli bilgilendirmeyi yaptı.

3.3.8. Karar Alma Süreçlerinde Çocuklar

Öğretmen 3, önce kendi deneyimlerinde başlamış; çocuğunun kıyafet gibi seçimlerini ona bıraktığını ancak büyük konularda da onu dâhil etmeye başladıklarını bildirdi. Öğrencilerin çoğunlukla velilerinin karar verdiğini, eğitim sonrasında ise öğrencilerinin fikirlerini sormaya başladıklarını anlatmıştır. Eğitime anneler katılmış olsa da babaların da öğrencilerin fikirlerini sormaya başladığını ifade ederek eğitimin tüm aileye etkisini işaret etti. Kendi oğlunun, fikirlerinde inatlaştığını; örneğin ayıcığını okula götürmek istediğini ancak pandemi sebebiyle yasak olan bu durum hakkında öğretmeniyle görüşmesini oğluna bıraktığını anlattı. Öğretmen 4, sınıf içi karar alma konusunda eskiden daha çok ödev sorarken, artık sınıfta yapacağı en ufak şeyde bile örneğin tablo asmak için bile öğrencilerinin fikirlerini sormaya başladığından bahsetti. Öğretmen 5’in sınıfında ise, etkinliklere ortak kararlar doğrultusunda, bir gün öğrenciler bir gün öğretmen karar vermeye başlamıştır. Kendi aralarında kural belirlemeye başlamışlardır. Öğretmenin gözlemi şöyle devam ediyor: “Ev içinde de kararlarını paylaşmaya başladılar, beraber yapacağız diyorlar pikniğe gideceğiz gibi, annemler yaptı demek yerine...”

Öğretmen 1, ailesi ile olan deneyimlerini şöyle anlattı: “Bu konuda becerikli değildim ve üzerine çalışıyorum. Ben ananeye gitmek isterken onlar babaanne derdi çatıştırdık. Şimdi kendimi geri plana atıp onlarla karar vermeye başladım örneğin ne zaman temizlik yapalım oyundan önce mi sonra mı. Evin rutinleri konusunda birlikte karar vermeye başladık güvenlikle ilgili konular dışında. Üzerinde çalışıyorum. [zorluk] Disiplini

sağlayamıyorum diye düşünüp panik olup kendimi sakinleştiremeyebiliyorum. Eşimle konuştuk, çocuğa süreci anlatmak uzun sürüyor.” Sınıfta etkinlik yaparken daha fazla seçenek sunup seçmelerini istemeye başlayan Öğretmen 2, “Tamamen esnek değil, seçenekler sunarak karar alıyoruz. Resim yapacaksa yerde yapmak istiyorum, şu boyayı kullanacağım vb.” diyerek fazla seçenek olması yerine seçenekleri daralttığını da açıkladı.

Öğretmen 9, kararlarda çocuğa hak tanınmasını ve önemini şöyle ilettiler: “Zaten karar alma süreçleriyle ilgili ve sınıfta hem de evde çocuklarla katılımı çokça konuştuk. Bu durum hocanın çocuklar bireydir onlara da danışın söylemleri diğer projeyle birleşince oturmuş olabilir ki bugün karne alırken bir çocuğun isteğini dile getirmesinin kendini ifade edip susmaması ve doğru ifade etmesi anlamında bir örnek olabilir. Normalde içine kapanık bir çocuktur ve velisi artık kendini ifade ettiğini söyledi. Bu eğitimin öncesinde de farkındalıkları vardı bu eğitimle bu duyguyu pekiştirdi. Onun dışında katılım sağlayan yarısı başka köydendi. Onları çok gözlemleyemedim. Ama özellikle bir velimin tv açacaksa hangi kanal diye soruyoruz hep birlikte karar veriyoruz dediğini biliyorum.” Öğretmen 12 de, bir aileden gelen bilgiler üzerine, etkinlik saatini çocuğun tercihiyle bıraktıklarını paylaştı. Öğretmen 10 ve 11 ise karar süreçleri ile ilgili ailelerden herhangi bir dönüt almadıklarını bildirdi.

3.3.9. Ailecek Vakit Geçirme

Öğretmen 6, hem kendi deneyimlerini hem de ailelerin değişimini pandemi süreci ile birlikte ele alıyor: “Sürekli aileleri oyunlarla/ etkinliklerle beslemeye çalıştık. Zaman zaman elektrikler kesildiğinde aileler baş başa kaldığı gibi, pandemi döneminde de benzer bir deneyim yaşadık. Anne çocuğumu tanıdım dedi baş başa kalınca. Evde olunca paylaşımları daha da fazlalaştı. Biz etkinlikleri okulda yapıp eve göndermiyorduk. Ben de kendi adıma bunun farkına vararak bir kazanım elde ettim ve aileleri de etkinliklere katıyorum. Eve etkinlik veriyorum ve velileri de işin içine katmaya çalışıyorum. Ben de geliştim onlar da gelişti.” Öğretmen 8 de “Kendi adıma kaliteli vakit geçirmeleri için onlara etkinlikler gönderdim. Uyguladıklarını da bana geri video çekip gönderdiler. Bu konuda güzel dönütler aldığımı düşünüyorum.” ifadelerini ilettiler.

Hâlihazırda benzer dönemde bir başka proje kapsamında da eve etkinlikler gönderdiğini açıklayan Öğretmen 9 “KODA eğitimine katılan başka köydeki bir veli çocuklarıyla daha kaliteli vakit geçirdiklerini ceviz ağacının altında sohbet ediyorlar düzenli. Kızının sorunlarıyla daha yakından ilgilenmeye başlamış, hemen yargılamadan anlamaya çalışmak

gibi.” demiştir. Sonrasında her çocuğunun özelliğine göre aileyi düzenlediğini belirtmiştir. Öğretmen 11’e ait gözlemler ise şöyle: “Ben günlük eğitim akışı gönderiyordum velilere. Yarım saat de online eğitim yapıyorduk. Bir kısmı yapıyordu. Eğitimden sonra eğitime katılan veliler sosyal duygusal etkinlikler istemeye başladılar. Çocukları ile yapabilecekleri etkinlikler çıkarmaya başladım. Babalar ile yapabilecekleri etkinlikler gönderdim. Velilerden böyle bir talep geldi.”

Farklı bir deneyim olarak Öğretmen 12 “Etkinlikleri yazıp göndermiştim. Eğitimden sonra etkinlikleri yaptık. Ancak okula tekrar ara verilince motivasyon düştü, ramazan aylarında özellikle. İlk zamanlardaki şevk kalmadı. Devam etmek isteyenlerle edildi.” diye yaşadıklarını aktarmıştır. Öğretmen 10 ise eleştirel bir bakışla durumu şöyle açıkladı: “Birkaç velim ailecek kaliteli vakit geçirdiklerini söyledi. Ancak babalar çok ilgisizler. Babalar çocukları ile zaman geçirmek dışında her türlü aktiveteye dahiller ama çocuklarına zaman ayırmıyorlar. Çocukla zaman geçirmiyorlar. Anneler de bunun serzenişinde bulunuyor. Birkaç velim dışında beraber vakit geçirmeyi gözlemleyemedim.”

3.3.10. Ek Görüşler ve Öneriler

Öğretmenlerden biri, eğitimlere katılmayanlara yönelik yaptırım uygulanmasını önerdi. Ayrıca, ailelerin çevrimiçi ya da telefon görüşmelerinden çekindiklerini; bunun yerine yüz yüze eğitimlerin daha fazla kişiye ulaşabileceğini ifade etti. Duyduklarını şöyle iletti: “Mardin’de özellikle kadınlar online-telefon ile görüşmelerde tepki alıyor 45-50 dakika telefonda konuşsam problem çıkar diyorlardı.” Aktarılanlara göre, güvensizlik ve zamansızlık problemine gereksiz görülmesi de eklendi. Ek olarak, annelerin ağırlıklı olduğu katılımcı gruplarının yanı sıra babaların Whatsapp gruplarında bulunmadığı, bu sorumluluğu annelere bıraktıkları da dile getirildi. Öğretmen 10 ve 12 de telefon gruplarındaki sorunları benzer deneyimlerle doğruladılar. Öğretmen 12, daha ilgili ailelerin katılım sağladığını gözlemlerken, yüzünü görmediği velilerle de eğitimde karşılaştığını dile getirdi. Öğretmen 10, sıklıkla birebirde görüşmüş olduğu velilerin katılımını gözlemledi.

Öğretmen 6’nın, eğitimden memnuniyetini talepleri ile birlikte ilettiği görüldü: “...eğitimin bize sanki çok fazla yetmediğini düşünüyorum. Bu konuda daha fazla eğitim mi olsaydı diyorum. Davranışın oturması için tekrarı çok önemli. Eğitimin bir seferde çok etkili olmadığını düşünüyorum. Sıkıntısı olan ailelerin sıkıntısı devam etti. Ara ara ne yaptınız hatırlatmalar vb. olabilir... Aslında ben kendimi de eleştiriyorum bu konuda. Ben de çok

üstüne gitmedim... Her ne kadar velilerle konuşsak da bilgilerin bir uzmandan dinlenmesi velilerin değerli hissetmesini sağlıyor. Hem öğretmen hem proje ekibi takip edebilirdi.” Eğitimlerle paylaşma ve öğrenme fırsatının iyi geldiğini, buluşmadaki paylaşımları etkili bulunduğunu söylemiştir. Öğretmen 8 ve 9’dan yorumlar da yaşanan bütünlük hissi, paylaşma memnuniyeti ve örneklerden ders çıkarma olanağı olarak sıralanabilir.

Öğretmen 3 de süre konusunda dileğini dile getirdikten sonra, gözlemlerini iletmiştir. “Bu eğitime katılmak ve ilgi çok hoşlarına gitti, çocukları daha yakından tanımak ile ilgili olabilir. Akademik olarak nasıl destek olacaklarına dair de soruları vardı. Dışarıdan birinin ailelerle konuşması ve birbirleriyle konuşmaları daha etkili oldu.” Ek olarak, eğitimlere ergenliğin de dâhil edilebileceğini bildirdi. Öğretmen 1, farklı bir açıdan bakarak “Öğretmeni nasıl daha çok destekleyebiliriz, çocuğun akademik başarısını nasıl destekleyebiliriz diye eklenebilirdi.” dedi. ir diğer katılımcı Öğretmen 6 eğitimin devamlılığının önemine dikkat çekti: “Devamlılık arz etseydi belki çok daha iyi dönüşler alabilirdik. Projelerde bunlar ön plana çıkıyor ve KODA bu kapsamda bizi destekleyici oldu ama daha uzun süreli ve pekiştireçli olabilirdi. Gözlemlerimizi zorluyor bu durum... Ben sürekli kendimi de sorgulamaya başladım sizin sorularınızla. Bu da etkili oldu ama yeterli olmadı.”

Öğretmen 2, “Eğitim daha uzun sürseydi eminim daha farklı bir noktaya gelirdi. hocanın söyledikleri çok önemli ve etkili. Önceden [farklı bir projeden] öğrendikleri bilgileri pekiştirmiş oldular” şeklinde konuşarak görüşlerini dile getirdi. Öğretmen 11, okul müdürü tarafından telefon grubunda gönderilen bu eğitim fırsatından, diğer okullardaki meslektaşlarının haberdar olduğundan emin olamamıştır çünkü müdürün inisiyatifinde bir duyuru olarak değerlendirmiştir. Bu bağlamda, daha çok meslektaşına ulaşsa daha çok velinin katılabileceğini düşünmüştür. Öğretmen 12 de duyuru hakkında “Eğitim resmi temellere dayandırılrsa ya da duyurulsa daha çok katılım olur” düşüncesine sahip. Öğretmen 10, velilerinin ataerkil ve geniş tipte ailelerde yaşadığını ve çoğunun bu durumdan muzdarip olduğunu ilettiler. Bu bağlamda, velilerinin aile büyükleri ile yaşadıkları sorunları bildikleri için, sonraki eğitimler için ataerkil ve geniş yapılı ailelerle ilgili konular talep etti. Öğretmen 12 tarafından her eğitimin sonunda genel bir soru cevap kısmının yapılması önerildi.

3.4. Son Değerlendirme

KODA tarafından hazırlanan Kırsalda Aile Çalışmaları Programı’nın Faz 1 adıyla Şubat 2021’de başlayan pilot çalışması Ağustos 2021 itibariyle sona erdi. Bu rapor eğitim

programının katılımcıları ile yapılan odak grup görüşmeleri sonucunda tamamlanan değerlendirme çalışmasını içerir. Bu raporun öncesinde değerlendirme süreçlerinden elde edilen verilerden hareketle hazırlanan ve Faz 2 isimli Kırsalda Aile Çalışmaları Programı'nın devamını oluşturan ve Eylül 2021 itibariyle başlayan yeni dönem öncesi hazırlıklara katkı sağlamak üzere bir ön rapor da derneğe sunuldu. Bu ön rapor ile birlikte yeni eğitimlerin izleme ve değerlendirme süreçlerinin nasıl daha verimli olabileceği üzerine bir önceki eğitim döneminden hareketle tavsiyelerde bulunuldu. Bu rapor da bir yandan eğitimler esnasında alınan notlardan hareketle bizzat eğitim süreçlerinin her birini diğer yandan da eğitim programı sonrası yapılan odak grup görüşmeleriyle programın genel değerlendirmesini kapsamaktadır.

Kırsalda Aile Çalışmaları Programı eğitimleri için anne, baba ve akraba gibi çocuk bakımını üstlenen bireylerle öğretmenlere yönelik üç haftalık bir eğitim içeriği hazırlandı ve bu içerik her biri bir saatlik oturumlar halinde haftada bir kereye mahsus toplam üç haftada bitecek şekilde tasarlandı. Eğitimler 13'ü telekonferans ve 3'ü çevrim içi olmak üzere toplam 16 grupta gerçekleştirildi. Telekonferans ve çevrim içi yöntemlerinin seçilmesinin temel nedeni programın başladığı dönemde küresel ve ulusal bazda devam etmekte olan pandemi koşulları idi. Bir yandan pandeminin yüz yüze eğitimleri imkânsız hale getirmesi diğer yandan da kırsalda yaşayan ailelerin internet erişimlerinde sınırlılıklar bulunması nedeniyle telekonferans yöntemine ağırlık verilerek eğitimler gerçekleştirildi.

Telekonferans eğitimlerine 161 katılımcı isim yazdırmış olmasına rağmen en az 1 eğitime giren katılımcı sayısı toplamda 132 oldu. Öte yandan çevrim içi eğitimlere ise 65 katılımcı isim yazdırdı ve en az 1 eğitime giren katılımcı sayısı 65 oldu. Eğitim süreçlerinin sonunda 197 katılımcıya ulaşıldı. Buradan hareketle her eğitime ortalama 12 katılımcı düştü. Çevrim içi katılımcıların telekonferans katılımcılarından daha iyi devamlılık sergilediği görüldü. Eğitimler ülkenin çok farklı coğrafyalarına ulaşırken telekonferans eğitimlerinde Malatya'nın Pütürge ilçesi 29 katılımcıyla başı çekti. Muğla'nın Menteşe ilçesi 20, Hakkari'nin Yüksekova ilçesi 13 ve Aydın'ın Germencik ilçesi de 10 katılımcıyla Pütürge'yi takip etti. Antalya, Aydın, Bingöl, Bursa, Diyarbakır, Elazığ, Hakkari, Hatay, İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Kastamonu, Malatya, Mardin, Muğla, Muş, Rize, Samsun, Siirt, Şanlıurfa, Tekirdağ ve Zonguldak olmak üzere 22 farklı ilden katılımcı eğitim aldı (Tablo 22). Bu da eğitimin ülkenin dört bir yanına ulaştığının bir kanıtı olarak değerlendirilebilir.

Tablo 22: Çevrim İçi Katılımcıların Coğrafi Dağılımı							
İl	İlçe	Köy	Sayı	İl	İlçe	Köy	Sayı
Antalya	Manavgat	Karabük	1	K.maraş	Elbistan	Esence	5
Aydın	Germencik	Merkez	10	Kastamonu	Merkez		1
Aydın	Söke	Sazlıköy	1	Konya	Selçuklu	Dağdere	1
Bingöl	Karlıova	Ilıpınar	1	Malatya	Pütürge	Merkez	29
Bingöl	Karlıova	Kızılağaç	1	Manisa	Alaşehir	Merkez	9
Bingöl	Solhan	Kırık	1	Mardin	Savur	Erkuran	1
Bingöl	Adaklı	Merkez		Mardin	Derik	Çağıl	1
Bursa	Orhaneli	Gümüşpınar	4	Mardin	Kızıltepe	Çıplak	1
Bursa	Mudanya	Akköy	1	Mardin	Kızıltepe	Işıklar	2
Bursa	Orhaneli	Erenler	1	Mardin	Kızıltepe	Kılduman	2
Diyarbakır	Eğil	Selman	9	Mardin	Kızıltepe	Merkez	
Elazığ	Arıcak	Karakaş	1	Muğla	Menteşe	Merkez	20
Hakkari	Yüksekova	Akpınar	1	Muğla	Fethiye	Merkez	8
Hakkari	Yüksekova	İlhanlı	1	Muş	Varto	Merkez	7
Hakkari	Yüksekova	Kolbaşı	1	Muş	Varto	Tepeköy	6
Hakkari	Yüksekova	Merkez	13	Rize	Çağrankaya	İkizdere	1
Hakkari	Yüksekova	Dilektaş	1	Samsun	Bafra	Merkez	1
Hatay	Payas	Merkez		Siirt	Kurtulan	Yanarsu	6
İstanbul	Sultanbeyli	Merkez	1	Şanlıurfa	Siverek	Merkez	
İzmir	Bergama	Ovacık	1	Tekirdağ	Çorlu	Merkez	1
İzmir	Seferihisar	Orhanlı	1	Zonguldak	Çaycuma	Güzeloğlu	1
İzmir	Seferihisar	Ürkmez	2				

Çevrim içi eğitimlerde daha dar bölge bir katılım söz konusu oldu. Bu anlamda Zonguldak'ın Çaycuma ilçesi farklı köyleriyle dikkat çekti. İlçe merkezinden 44, Akyamaç'tan 9, Yanıkköy'den 4, Çukurköy'den 4, Torlaklar'dan 2, İmamlar'dan 1 ve Emirali'den 1 katılımcı eğitimlerde hazır bulundu (tablo 23). Telekonferans eğitimlerin geniş bir bölgeye; çevrim içi eğitimlerin ise dar bir bölgeye yayıldığı ve böylece her iki yöntem için farklı katılımcı tercihlerinde bulunulduğu anlaşıldı.

Tablo 23: Çevrim İçi Katılımcıların Coğrafi Dağılımı			
İl	İlçe	Köy	Kişi sayısı
Zonguldak	Çaycuma	Merkez	44
Zonguldak	Çaycuma	Akyamaç	9
Zonguldak	Çaycuma	Torlaklar	2
Zonguldak	Çaycuma	İmamlar	1
Zonguldak	Çaycuma	Yanıkköy	4

Zonguldak	Çaycuma	Çukurköy	4
Zonguldak	Çaycuma	Emirali	1
Ara Toplam			65

Raporun ilgili yerlerinde ayrıntılarıyla belirtildiği gibi isim yazdırmış olmalarına rağmen doktor randevusu, tarla ve bağ işleri, telefonun hattın düşmesi, meşgul olunması, bayram hazırlıkları gibi çok çeşitli kısıtlamaların katılımcıların programa dahil olmasını görüldü görülmüştür (Tablo 22). Buna rağmen gerek eğitimler esnasında gerekse odak grup görüşmelerinde elde edilen nitel veriler ışığında katılımcıların tamamına yakınının eğitimlerden memnun olduğu anlaşıldı. Eğitim içeriğinin teorik ve pratik yanları olduğu için katılımcıların eğitim sonrası değişimlerine dair birçok veri elde edilmiş ve sahada somut bazı değişikliklerin de yaşandığı gözlemlendi.

Tablo 24: Eğitime Katılmama Nedenleri	
Telefonlara cevap verilmemesi	Şarjın bitmesi
Hattın düşmesi	Bayram hazırlıkları
Ulaşılamaması	Dışarıda olunması
Meşgul olunması	Cenazede olunması
Uygun olunmaması	Yangın söndürme ekibinde olunması
Müsait olunmaması	Telefonun kapalı olması
Tarlada olunması	Kaymakamlıkta olunması
Yolda olunması	Rüzgar sesi nedeniyle iletişimin kopması
Hasta olunması	Trafikte olunması
Telefonun eğitim esnasında başkasında oluşu	Doktorda olunması
Camide olunması	

Eğitimlerin bitmesinin ardından 10'u anne 5'i baba olmak üzere 15 ebeveynle 3 farklı grupta ve buna ek olarak 12 öğretmenle de 3 farklı grupta odak grup görüşmesi gerçekleştirildi. Görüşmeler ebeveynler ve öğretmenler için ayrı ayrı hazırlanan soru formlarıyla yapıldı. Her biri bir saati aşan bu görüşmelerden elde edilen nitel veriler ışığında eğitimlerin bitmesinin ardından sahadaki değişimin devam ettiği ve hatta hedef kitlenin yeni eğitimler verilmesi konusunda istekli olduğu görüldü. Raporun ilgili yerlerinde eğitim içeriğine dair katılımcıların görüş ve değerlendirmelerinden hareketle ayrıntılı analizler yapıldı ve sonraki eğitimlerin içeriğinin zenginleştirilmesine ilişkin sahadan gelen tavsiyelere raporda yer verildi. Raporun hazırlandığı dönemde artan/kötüleşen pandemi koşullarıyla Faz 2 çalışmasında telekonferans yöntemine devam edilmesi kararı yerinde bir karar olarak değerlendirilebilir.

Pandemi döneminde kırsal bölgelerde yaşayan ve maddi olanakları sınırlı ailelere eğitim verilebilmesi için telekonferans yönteminin geliştirilmesiyle ve bu yöntemin avantaj ve dezavantajları konusunda yapılacak çalışmalarla literatüre önemli katkılar sunulabileceği görülmüştür. Telekonferans eğitimlerinin avantajları arasında internet olanakları sınırlı olan kırsal kesimdeki ailelere ulaşılabilmesi, eğitimlerde yer ve zaman belirlenirken esnek olunabilmesi ve yüz yüze bir araya gelemeyecek uzaklıktaki katılımcıların aynı eğitime katılabilmesi sayılabilir. Buna rağmen bir dizi dezavantajı da bulunuyor. Katılımcıların ulaşılabilirlik probleminin yanı sıra, ses ve mikrofon gibi teknik konularda aksaklıklar yaşadıkları ve altyapı/hat sorunlarından kaynaklı olarak katılımcıların eğitimlerde bağlantılarının kesildiği gözlemlendi. Bununla birlikte özellikle internet olanağının kısıtlı olduğu yer ve ailelerde alternatif bir eğitim metodu olarak ön plana çıkabilecek telekonferans yönteminin farklı alanlarda da kullanılabileceği anlaşılmıştır. Özellikle yetişkin eğitimlerinde geliştirilecek yeni içeriklerle yeni gruplar belirlenerek tıpkı Faz 1 ve Faz 2’de olduğu gibi ülkenin dört bir yanındaki köylerde yaşayan aileler bir yandan birbirlerini tanımış diğer yandan da eğitim olanaklarından birlikte faydalanmış olacaklardır. Dolayısıyla KODA’nın başlattığı bu alternatif eğitim metodu farklı Sivil Toplum Kuruluşları (STK)’lara da ilham olabilecek, KODA’nın bu STK’larla işbirliği yapma olanaklarında artış görülebilecek ve yapılacak akademik çalışmalarla literatüre de katkı sunabilecektir.